ПРАЛЕТАРЫІ ЎСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

ЛІТАРАТУРА і МАСТАЦТВА

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР.

№ 95 (1629) Пятніца, 1 снежня 1961 года Цана 4 кап.

У ГЭТЫМ НУМАРЫ

ТРЭЦЯЯ РЭСПУБЛІКАНСКАЯ

У мэтах шырокай прапаганды поспехаў камуністычнага будаўніцтва і дасягненняў беларускага народа ў выкананні сямігадовага плана развіцця народнай гаспадаркі Міністэрства культуры БССР прыняло рашэнне — арганізаваць у лютым 1962 года ў Мінску трэцюю рэспубліканскую выстаўку фотааматараў «Сямігодка ў дзеянні», якая будзе напярэдадні Усесаюзнай выстаўкі.

На рэспубліканскую выстаўку фотааматараў прымаюцца работы, якія паказваюць сучасны воблік савецкага народа, поспехі, дасягнутыя працоўнымі нашай рэспублікі пад кіраўніцтвам Камуністычнай партыі Савецкага Саюза ва ўсіх галінах народнай гаспадаркі, навукі, тэхнікі і культуры, партрэты перадавых людзей прамысловасці і сельскай гаспадаркі, дзеячоў навукі і культуры.

Ярка і шматгранна павінны быць паказаны праца, быт і адпачынак савецкага чалавека, яго матэрыяльны дабрабыт, разнабаковыя духоўныя інтарэсы, новыя формы творчай самадзейнасці мас: універсітэты культуры, народныя тэатры, студыі выяўленчага мастацтва, аркестры, хоры і г. д. Вялікая ўвага ў творах фотамастацтва павінна быць аддадзена нашай моладзі, школе, жыццю камсамольскай і піянерскай арганізацый, прыгажосці роднай прыроды.

Работы, якія прымаюцца для экспазіцыі, павінны адпавядаць высокім патрабаванням фотамастацтва, быць кампазіцыйна завершанымі і выразнымі па форме.

Адбор работ для экспазіцыі трэцяй рэспубліканскай выстаўкі фотааматараў будзе праводзіцца выставачным камітэтам.

На разгляд выставачнага камітэта могуць быць прадстаўлены работы ўсіх, хто жадае ўдзельнічаць у выстаўцы — майстроў савецкага фотамастацтва, фотакарэспандэнтаў, фатографаў бытавой фатаграфіі і фотааматараў.

На выстаўку прымаюцца манахромныя і каляровыя фатаграфіі фарматам не звыш 50×60 см і не больш пяці работ аднаго аўтара.

Канчатковы тэрмін прыёму работ да 10 лютага 1962 года. Адкрыццё выстаўкі—20 лютага 1962 года.

На кожнай фатаграфіі павінны быць выразна напісаны звесткі: прозвішча, імя і імя па бацьку, год нараджэння, прафесіянал або фотааматар (з указаннем асноўнай прафесіі), паштовы адрас. Трэба ўказаць назву работы, месца, дату здымкаў.

Лепшыя работы выстаўкі будуць узнагароджаны дыпломамі і прызамі.

Прысуджэнне дыпломаў і адбор работ на трэцюю Усесаюзную фотавыстаўку, якая адбудзецца ў маі 1962 года, робіцца выставачным камітэтам з удзелам прадстаўнікоў арганізацыйнага камітэта Усесаюзнай фотавыстаўкі, а таксама прадстаўнікоў сумежных мастацтваў і грамадскасці.

Паглядзі, таварыш, на здымак. Гэта магазін у мікрараёне па Сталінградскай вуліцы. Метал і шкло, многа шкла, а таму—многа прастору, святла і прыгажосці. Светлыя, з густам аформленыя вітрыны, адкрытыя, даступныя прылаўкі, на якіх, здаецца, нават самыя звычайныя рэчы будуць цешыць вока пакупніка. Так і хочацца зайсці сюды і абавязкова што-небудзь купіць.

Магазін-палац! Ты, безумоўна, захочаш, каб і ў тваім раёне быў такі ж. Толькі.. пэўна, не згодзішся, каб над гэтым каскадам шкла і металу «красаваліся» халодныя, бюракратычныя словы накшталт «Прадуктовы» ці «Прамтаварны». Пэўна, прыемней было б, каб магазін меў прыгожую назву.

Кінатэатр мае свае імя, клуб — таксама, нават рэстараны — не безыменныя. І яшчэ якія імёны маюць—самыя паэтычныя: «Вясёлка», «Зара», «Нёман»! А магазіны? Ты згодзішся з намі, таварыш! Нашага чалавека павінна ўсюды акружаць прыгажосць!

Адлюстраваны на гэтым здымку магазін гасцінна расчыніў свае дзверы ў знамянальныя дні—напярэдадні адкрыцця XXII з'езда КПСС, з'езда будаўнікоў камунізма, які ўсталюе на свеце Свабоду, Роўнасць, Брацтва, Дружбу і Шчасце. Скажам разам, таварыш, — і Прыгажосць!..

ЗА ЛЕПШУЮ Ў СВЕЦЕ

Ва ўсіх кутках нашай Радзімы горача быў падтрыманы заклік Мікіты Сяргеевіча Хрушчова «За работу, таварышы!» У гэтыя дні кожны савецкі чалавек пытае сябе: што я зраблю для таго, каб ажыццявіць рашэнні XXII з'езда КПСС, як паскорыць надыход нашай светлай будучыні — камунізма.

Выдатны патрыятычны пачын праявіў калектыў Каўнаскай друкарні імя К. Пажэлы. Літоўскія паліграфісты выступілі ініцыятарамі спаборніцтва — «Савецкая кніга — значыць выдатная, лепшая ў свеце». У сваім звароце каўнаскія таварышы пісалі: «Мы, паліграфісты, даём жыццё друкаванаму слову. Мільёны людзей, як да лепшага друга, звяртаюцца да савецкай кнігі, якую ствараем мы нашай працай... Мы павінны даць савецкаму чалавеку, будаўніку камунізма, выдатныя і толькі выдатныя выданні — прыгожыя, добрыя кнігі і часопісы, яркія плакаты, дасканалыя рэпрадукцыі.

Для нас, работнікаў Каўнаскай друкарні імя К. Пажэлы, клопаты аб выдатнай якасці прадукцыі сталі нормай усяго вытворчага жыцця».

Патрыятычны пачын калектыву Каўнаскай друкарні імя К. Пажэлы знайшоў самую гарачую падтрымку ў работнікаў выдавецтваў і паліграфістаў нашай рэспублікі.

Ва ўсіх выдавецтвах Беларусі ў цэнтры ўвагі знаходзяцца пытанні паляпшэння зместу выпускаемай літаратуры, прымаюцца захады — да складання кніг прыцягваць найбольш кваліфікаваных аўтараў, паляпшаць якасць рэдагавання выпускаемай літаратуры. Многае яшчэ трэба зрабіць, каб лепшым стала мастацкае афармленне выданняў. Вырашана прыцягваць да гэтай справы лепшых мастакоў рэспублікі, наладжваць рэцэнзаванне і абмеркаванне створаных імі ілюстрацый. У снежні будзе праведзена нарада работнікаў выдавецтваў, мастакоў-графікаў і паліграфістаў. Удзельнікі нарады абмяркуюць якасць кніг, якія выйшлі ў свет у 1961 годзе, і намецяць шляхі далейшага паляпшэння мастацкага афармлення кнігі і яе паліграфічнага выканання.

На вытворчай нарадзе работнікаў Дзяржаўнага выдавецтва БССР прынята прапанова: узмацніць кантроль за якасцю здаваемых у вытворчасць арыгіналаў.

З вялікім уздымам прайшло абмеркаванне звароту літоўскіх паліграфістаў у калектывах выдавецтваў Акадэміі навук БССР, Міністэрства вышэйшай, сярэдняй спецыяльнай і прафесіянальнай адукацыі, у выдавецтве сельскагаспадарчай літаратуры.

Шырока абмяркоўваўся зварот калектыву друкарні імя К. Пажэлы ў паліграфістаў камбіната імя Якуба Коласа. Для таго, каб гэтае буйнейшае паліграфічнае прадпрыемства рэспублікі выпускала прадукцыю толькі выдатнай якасці, на камбінаце шырока арганізавана тэхнічная вучоба, уведзены грамадскі кантроль за якасцю кніг на ўсіх вытворчых участках.

Калектыў паліграфкамбіната імя Якуба Коласа змагаецца за права называцца прадпрыемствам камуністычнай працы.

НА СЦЭНЕ — АГІТБРЫГАДЫ

Іншы раз слухаеш выступленне агітацыйна-мастацкай брыгады і думаеш: а чаму гэта — агітбрыгада? У яе звычайны канцэртны рэпертуар: мініяцюры, скетчы, сольныя песні, танцы. Ніякіх мясцовых тэм, ні слова аб калгасе, раёне, ад імя якога выступае агітбрыгада.

Такое становішча было год назад у большасці агітбрыгад Магілёўскай вобласці.

І вось многія з іх прыехалі на абласны агляд.

А як зараз?

— Зараз, — гаворыць дырэктар абласнога Дома народнай творчасці А. Борчык, — становішча зусім іншае. На абласным аглядзе выступіць каля дваццаці агітбрыгад, многія з іх пакажуць нават тэатралізаваныя выступленні на мясцовым матэрыяле.

І сапраўды так. Вось на сцэне агітбрыгада Клімавіцкага РДК. Паяўляецца Несцерка.

Мы бачым не былога Несцерку ў лапцях, даматканай вопратцы і з торбачкай за плячыма, а сучаснага. Ён у новай святочнай кашулі, хромавых ботах, з пінжаком за плячыма. Несцерка ходзіць усюды. Ён бывае на фермах, у паляводчых брыгадах, у праўленні калгаса і таму добра ведае калгаснае жыццё.

Несцерка аказваецца майстрам на ўсе рукі — ён дэкламуе, спявае, танцуе. Славіць калгасныя маякі і выкрывае недахопы. Яму памагае дзед Мацей, ролю якога ўдала выконвае ўдзельнік агітбрыгады пенсіянер Андрэй Якаўлевіч Рымараў.

На аглядзе ў Бабруйску асаблівае ўражанне на гледачоў зрабіла брыгада Бабруйскага раённага Дома культуры, якая выступіла з тэматычным канцэртам «Спадарожнік сямігодкі». Тэматычная накіраванасць, цэласнасць — вось што характэрна для праграмы гэтай брыгады. Бабруйчане не тэатралізуюць свайго прадстаўлення, не ствараюць адзінага канферансу. На сцэну выходзіць група дзяўчат і пачынае размову з гледачамі. Тэкст вядучага змяняецца песнямі, танцамі астатніх удзельнікаў.

Добрым выканаўчым майстэрствам, зладжанасцю і мэтанакіраванасцю парадавала агітбрыгада Горацкага раённага Дома культуры, якой кіруе Г. Макееў. Гэтаму калектыву асабліва ўдаліся эстрадныя нумары. Калектыў мае шмат цікавых і таленавітых удзельнікаў.

На абласным аглядзе выступіла шмат цікавых агітбрыгад. Адчуваецца, што многія з іх старанна рыхтаваліся да агляду, часта радавалі вясковага гледача сваімі выступленнямі. Асабліва вызначылася агітбрыгада калгасаў імя Чапаева Кіраўскага раёна, імя Будзённага Клічаўскага раёна, Дашкаўскай сельскагаспадарчай станцыі Магілёўскага раёна і іншыя.

На жаль, у праграмах большасці агітбрыгад, якія выступалі на аглядзе, лепш зроблены сатырычныя нумары, чым тыя, у якіх услаўляюцца поспехі перадавікоў, расказваецца аб лепшых людзях.

Агітбрыгады Магілёўшчыны растуць з кожным днём. Выступленні іх цікавыя і надзённыя. Лепшыя з іх вылучаны на рэспубліканскі агляд, які пачынаецца сёння ў Мінску.

А. РАДЗІВІЛАЎ.

ТОЛЬКІ НАПЕРАД

Нататкі дэлегата XXII з'езда КПСС

І. БУДРЭВІЧ,
брыгадзір калгаса «Расія», Шчучынскага раёна.

Усё адбылося нечакана. Я сядзеў задумаўшыся ў зале сярод іншых дэлегатаў абласной партканферэнцыі. І раптам... аж уздрыгнуў. Няўжо сапраўды назвалі маё прозвішча? А мо' памыліўся?..

Але ў гэты момант да мяне пацягнуліся рукі.

— Віншуем, Будрэвіч!

— У Маскву паедзеш...

Вось яно што выйшла. Камуністы выбралі мяне дэлегатам на XXII з'езд партыі. Прызнацца, я верыў гэтаму і не верыў. Падумаць толькі: я, просты селянін з вёскі Стараўшчына, што пад Гродна, прыму ўдзел у рабоце вышэйшага органа КПСС, разам з вядомымі палітычнымі дзеячамі краіны буду абмяркоўваць новую Праграму і Статут партыі, вызначаць будучыню Радзімы. Што і казаць, тут можна разгубіцца. Гэта ж такая нечаканасць і ў той жа час такое шчасце!

Пазней, праўда, калі крыху астыў ад хвалявання, падумаў, што здзіўляцца тут, бадай, няма чаго. Гэта звычайная справа ў нашай краіне, у краіне, якая першай у свеце будуе камунізм.

Сэрца маё поўнілася радасцю.

НАКАЗ

Надышоў час збірацца ў Маскву. Дзверы ў хаце амаль не зачыняліся: людзі ідуць і ідуць. У кожнага свае слова, свае прапановы.

— Ты, Антонавіч, не разгубіся там, падрабязна раскажы з'езду, Мікіце Сяргеевічу аб нашым калгасе, — прасіў Іосіф Аліфер. — Так і так, маўляў, наперад ідзём, угару.

А ў дзяўчат-звеннявых Клавы Апончык, Валі Каховіч, Жэні Будрэвіч і Жэні Антановіч іншая просьба:

— Трымайся, брыгадзір, бліжэй да практыкаў, пра вопыт іх распытвай ды ў блакнот усё занатоўвай. Зразумеў?

Як тут не зразумець?! Я згаджаюся і кажу, што еду ў Маскву не гуляць.

НА КРАСНАЙ ПЛОШЧЫ

Прыгожая Масква, ой, якая прыгожая! Вуліцы шырокія, чыстыя, бы шкло. А па іх спяшаюцца людзі.

Пад вечар спецыяльна прыйшлі мы на Красную плошчу. Колькі тут галубоў! Яны ходзяць туды-сюды па брусчатцы, сядзяць на сценах Крамля, буркуюць дзесьці ў вышыні...

Галубы — гэта мір. А мір — ідэал нашай партыі, мэта жыцця савецкіх людзей.

Я СЛУХАЮ СЭРЦАМ

Я слухаю Мікіту Сяргеевіча Хрушчова. Які ён просты, праўдзівы! Што ні слова, то клопаты пра народ, пра сваю Айчыну.

Мы, дэлегаты, узрушаны дакладамі М. С. Хрушчова. У іх, як у люстэрку, нашы поспехі, наша будучыня. Як прыемна чуць словы, абвешчаныя партыяй: «Цяперашняе пакаленне савецкіх людзей будзе жыць пры камунізме!» Я разумею, вядома, што камунізм не прыйдзе сам сабою. Ён заваёўваецца настойлівай, самаадданай працай і не адразу, а гадамі. І я ўжо ўяўляю гэты шлях і ў мяне адно жаданне: «Толькі наперад!»

А МІЖ ІНШЫМ...

Так, мы, савецкія людзі, дамагліся вялікіх поспехаў. І ўсё ж у нашым жыцці яшчэ шмат нявырашаных пытанняў. Вось у сваім выступленні на з'ездзе першы сакратар Кампартыі Беларусі таварыш К. Т. Мазураў гаварыў аб нездавальняючых тэмпах механізацыі сельскай гаспадаркі. Сапраўды, механізацыя працаёмкіх працэсаў — гэта надзвычай важнае пытанне.

Партыя патрабуе ад працаўнікоў вёскі больш даваць дзяржаве таннай прадукцыі. А як можна гэтага дамагчыся, калі няма неабходных машын? Мы здаўна, напрыклад, вырошчваем цукровыя буракі. І ўвесь час уручную. А якая ў нас механізацыя на жывёлагадоўчых фермах? Амаль ніякай. Тое ж самае з нарыхтоўкай і вывазкай на палі ўгнаенняў. Як карысталіся некалі нашы дзяды віламі, так і мы карыстаемся імі сёння. І гэта ў той час, калі Беларускім інстытутам механізацыі сельскай гаспадаркі створаны добрыя ўзоры ўсіх неабходных машын. Вось і выходзіць: узоры ёсць, а машын няма.

МАСКВА—СТАРАЎШЧЫНА

У мяне новы сябра — старшыня калгаса «Перамога» Лепельскага раёна Фама Станіслававіч Дзёмка. Мы з ім заўсёды разам. Ён усё распытвае, як атрымліваем высокія ўраджаі збожжавых, бульбы, цукровых буракоў. І я не забываю пра наказ звеннявых, бо ведаю: калі прыеду з пустымі рукамі, дзяўчаты дапякуць.

І вось аднойчы Дзёмка кажа:

— Давай пазвонім у калгас. Пагаворым...

— Ай-яй, — спахапіўся я. — У мяне ж дома свой тэлефон.

І я заказаў Стараўшчыну, за тысячу кіламетраў ад Масквы. Неўзабаве размаўляў з жонкаю. Яна распытвала, як мне ў Маскве, як праходзіць з'езд.

У ПЕРАПЫНКАХ

У перапынках паміж пасяджэннямі я сустракаўся з першымі касманаўтамі Гагарыным і Цітовым, гутарыў з Гаганавай, Гіталавым, Далінюк. Цудоўныя яны людзі. Імі па праву ганарыцца наша Радзіма.

Але больш усяго, як і кожнаму дэлегату, хацелася сустрэцца з Мікітам Сяргеевічам Хрушчовым, пагутарыць з ім. Ранкам трэцяга дня мы ішлі ў Палац з'ездаў на пасяджэнне. І раптам да пад'езда лёгка і ціха падкаціла машына. З яе выйшаў Мікіта Сяргеевіч і накіраваўся да нас. Ён прывітаўся з усімі і запрасіў ісці займаць свае месцы.

Потым я яшчэ раз сустракаўся з таварышам Хрушчовым. Ён гутарыў з дэлегатамі, і мне было няёмка перапыняць. А як хацелася расказаць яму пра поспехі гаспадаркі, пра нашых працавітых людзей!

ЗА РАБОТУ!

З'езд партыі скончыў сваю работу. Настрой ва ўсіх дэлегатаў урачысты. Праграма прынята аднагалосна! Статут — таксама. І як правільна сказаў Мікіта Сяргеевіч пры закрыцці з'езда: «Нашы мэты ясныя, задачы вызначаны. За работу, таварышы! За новыя перамогі камунізма!»

Развітваючыся з Дзёмкам, я шчыра кажу яму:

— За работу, Фама Станіслававіч!

— За работу, Іосіф Антонавіч!— усміхаецца ён і дадае: — А пісьмо чакаю ад цябе.

ЁСЦЬ НАД ЧЫМ ЗАДУМАЦЦА

Зноў стукаюць колы на стыках рэек, зноў мільгаюць за акном тэлеграфныя слупы. Я думаю пра з'езд партыі, пра велічныя перспектывы камуністычнага будаўніцтва. І пытаю ўжо сябе: «А які ўклад ва ўсенародную справу ўносіць наш калгас? Ці ўсё мы робім, каб стварыць у краіне багацце прадуктаў народнага спажывання?»

Я ехаў на з'езд і мяне прасілі расказаць аб росце калгаса. А ці было чым хваліцца? Бадай што, не. У нас яшчэ столькі нявыкарыстаных рэзерваў!

Узяць нашу брыгаду. Сёлета мы сабралі з гектара па 17 цэнтнераў збожжавых, 230 цэнтнераў бульбы, 460 цэнтнераў цукровых буракоў. У цэлым жа па калгасе ўраджай значна ніжэйшы. Калі ўлічыць, што ў калгасе пад збожжавымі было занята каля тысячы гектараў, то, выходзіць, мы недабралі амаль 300 тон збожжа.

Хіба ў іншых брыгадах не могуць вырошчваць такія ўраджаі, як мы? Могуць, толькі ўзяцца трэба.

ПЫТАННЯЎ — ТЫСЯЧА

Вось я і дома. І зноў, як перад ад'ездам, ідуць людзі. Люба Валяр'янаўна, мая жонка, гасцінна запрашае ў дом. Не цяжка здагадацца, што кожнага цікавіць адно — XXII з'езд партыі.

— Антонавіч, раскажы нам пра з'езд, — падае голас Іван Хвайніцкі.

Усе насцярожваюцца, заціхаюць.

— А з Мікітам Сяргеевічам гутарыў? — пытаюцца людзі.

— А ці бачыў Гагарына з Цітовым?

Пытанні сыплюцца адно за другім. Я з большага расказваю, але бачу, што на ўсе не адказаць, і заяўляю:

— У вас, дарагія, пытанняў — тысяча. Таму не крыўдуйце, калі на іншыя не адкажу.

— Э, нядобра так, Антонавіч,— пярэчыць Іосіф Аліфер. — Кажы па парадку. Нам усё цікава пачуць.

Гутарка наша цягнецца доўга. Толькі апоўначы людзі пачынаюць развітвацца.

ЗДАГАДКА БЫЛА ПРАВІЛЬНАЙ

Вечарам на 7 лістапада я выступаў на агульным сходзе, прысвечаным 44-й гадавіне Кастрычніка. Расказваў пра работу XXII з'езда, пра выступленні Мікіты Сяргеевіча Хрушчова і іншых дэлегатаў, а таксама пра сустрэчы з вядомымі людзьмі краіны, зарубежнымі гасцямі. Старшыня калгаса Леанід Міхайлавіч Шыпіца спытаў, якімі канкрэтнымі справамі мяркуе адказаць стараўшчынская брыгада на рашэнні з'езда. Я сказаў, што мы возьмем высокія абавязацельствы, але заўважыў, што і іншым брыгадам трэба падцягвацца. І прывёў свае разлікі, якія зрабіў па дарозе. Старшыня пасля гэтага доўга чухаў патыліцу, а аграном Аляксандр Іванавіч Банадысеў згодна ківаў галавой.

Я ж працягваў гаварыць аб тым, што зараз ніхто не мае права таптацца на месцы, што партыя кліча наперад і мы павінны смела браць новыя высокія рубяжы...

Назаўтра да мяне зайшоў брыгадзір Яўген Мяцько. Яму здалося, што на тым сходзе я зрабіў папрок і ў яго адрас. Праўда, ён не крыўдаваў за гэта, бо лічыў, што я маю рацыю. У канцы гутаркі Мяцько заявіў:

— А цяпер, братка, трымайся. Як піць даць, дагонім тваю брыгаду. — І дадаў: — Гэта слова ўсіх калгаснікаў, і мы выклікаем вашу брыгаду на спаборніцтва.

— Што ж,—заўважыў я, — у тваіх калгаснікаў добрае слова. Такому можна толькі радавацца.

РАЗМОВА ПА ШЧЫРАСЦІ

У нашай брыгадзе такі парадак: калі ўзнікае важнае пытанне, абмяркоўваць яго на людзях. На гэты раз мы таксама сабраліся нездарма. Неабходна было параіцца наконт абавязацельстваў на 1962 год. Праўда, яны ў нас былі распрацаваны раней, але хацелася паслухаць меркаванні членаў брыгады. Да таго ж мне трэба было паведаміць аб рашэнні калгаснікаў пятай паляводчай брыгады і аб тым, што па дарозе на з'езд заключыў дагавор на спаборніцтва з брыгадзірам калгаса «Расія» Гродзенскага раёна дэпутатам Вярхоўнага Савета БССР Валянцінай Вачынскай.

Размова на сходзе атрымалася шчырая. Новыя павышаныя абавязацельствы не палохалі калгаснікаў. Яны адразу ж пачалі раіцца, што і як трэба зрабіць, каб выйсці пераможцамі.

— Баяцца нам асабліва няма чаго, — сказала звеннявая Клава Апончык. — І збожжа атрымаем, як мяркуем, і бульбы, і льну... Хіба толькі з кукурузай сорам выйдзе. Нешта нядобра ёй у нас...

— Вырошчваць не навучыліся,— перапыніў я звеннявую і дастаў свой блакнот. Затым пачаў расказваць пра сустрэчу на з'ездзе з вядомай кукурузаводкай краіны двойчы Героем Сацыялістычнай Працы Яўгеніяй Аляксееўнай Далінюк, пра яе парады, як трэба вырошчваць кукурузу.

Дзяўчаты Валя Каховіч, Клава Апончык, Жэня Будрэвіч і Жэня Антановіч слухалі мяне і толькі ўсміхаліся. Пэўна, было прыемна чуць, што іх заданне я выканаў сумленна.

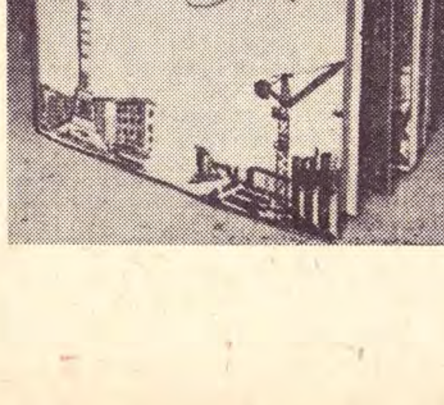
СЛОВА ДАРАЖЭЙШАЕ ЗА ЗОЛАТА

Спраў цяпер у брыгадзе хоць адбаўляй. У штодзённай мітусні ледзь не забыў пра ўмову з Фамой Станіслававічам Дзёмкам. Сёння, у выхадны, усё ж напісаў яму пісьмо. Невялікае, праўда. Расказаў, як мы арганізавалі ў брыгадзе вывазку на палі мясцовых угнаенняў... Напісаў таксама пра нашы новыя абавязацельствы, пра настрой людзей пасля XXII з'езда партыі. І яшчэ: што вельмі часта прыгадваю Маскву, Палац з'ездаў, пятнаццаць дзён вялікага форума камуністаў, якія ўскалыхнулі ўвесь свет.

Літаратурны запіс В. ЧЫМІРКІ.

Мая Беларусь

Так назваў Тарас Хадкевіч кнігу-нарыс аб Савецкай Беларусі — краіне блакітных рэк і азёр, шумлівых лясоў і квітнеючых палёў, прыгожых гарадоў і калгасных сядзіб, краіне здабыткаў і вялікіх будоўляў сямігодкі. Проста, лаканічна расказвае аўтар аб тым, якой была Беларусь да рэвалюцыі і якой яна стала на сорак чацвёртым годзе Савецкай улады. Галоўная ўвага звернута на сённяшні дзень рэспублікі. Падрабязна расказана пра гіганты айчыннай індустрыі — Мінскія трактарны і аўтамабільны заводы, пра буйнейшыя новабудоўлі сямігодкі ў Беларусі: Полацкі нафтаперапрацоўчы завод, Салігорскі калійны камбінат, Бярозаўскую ДРЭС і іншыя. Іменна гэтыя гіганты індустрыі—сапраўдная слава і гонар беларускага народа, бясспрэчны доказ эканамічнага росквіту Беларусі, якая з былой адсталай ускраіны царскай Расіі ператварылася ў магутную індустрыяльна - калгасную рэспубліку высокай культуры.

У кнізе многа лічбаў, фактычнага матэрыялу. Раздзелы, прысвечаныя новабудоўлям, сельскай гаспадарцы, могуць на першы погляд здацца нават сумнаватымі, пратакольна-сухімі. Але гэта лічбы і факты, якія напаўняюць душу чытача гонарам за сваю Радзіму. Напрыклад, у 1960 годзе ў Беларусі атрымана прамысловай прадукцыі ў 35 разоў больш, чым у 1913 годзе, і ў 4,5 раза больш, чым у 1940 годзе! За гэтымі лічбамі — паэзія натхнёнай працы мільёнаў савецкіх людзей, яны — не абстрактныя, у іх глыбокі эканамічны і палітычны сэнс.

Беларусь — адна з буйнейшых саюзных рэспублік. Яе многавяковая гісторыя поўная драматычных падзей, яе прырода—багатая і разнастайная, яе культура — самабытная. Даць поўнае ўяўленне аб такой краіне ў невялікім нарысе — справа не лёгкая. Існуюць тысячы спакус захапіцца яркімі, але непатрэбнымі дэталямі і ўрэшце страціць перспектыву. Т. Хадкевіч пазбегнуў гэтага. Буйным планам ён вылучыў найбольш істотнае — тое, што вызначае аблічча Беларусі, дапамагае прасачыць асноўную тэндэнцыю яе гістарычнага і сучаснага развіцця, раскрыць вытокі велічных перамог беларускага народа.

Праз увесь нарыс праведзена глыбокая, правільная думка: усімі сваімі поспехамі, небывалым росквітам эканомікі і культуры, ростам і ўмацаваннем міжнароднага аўтарытэту Беларусь абавязана перш за ўсё няспынным клопатам Камуністычнай партыі, братняй дапамозе сацыялістычных рэспублік і самаадданай працы беларускага народа. Дасягненні Беларусі — гэта вынік заваёў Вялікага Кастрычніка, ажыццяўлення асноў мудрай ленінскай нацыянальнай палітыкі. Каб пераканацца ў гэтым, дастаткова ўспомніць такія агульнавядомыя факты, як узнікненне ў БССР зусім новых галін прамысловасці — станкабудаўнічай, трактарнай, аўтамабільнай, цукровай, тэкстыльнай, паспяховае аднаўленне разбуранай у гады вайны народнай гаспадаркі, беларускіх сёл і гарадоў. Аўтар прыводзіць такія красамоўныя дадзеныя: як толькі Беларусь была вызвалена ад фашысцкіх акупантаў, сюды па рашэнню саюзнага ўрада былі прысланы дзесяткі тысяч трактараў і іншых сельскагаспадарчых машын, 110 тысяч коней, 150 тысяч галоў буйнай рагатай жывёлы, 120 тысяч авечак, 9 тысяч свіней, насенне, прадукты харчавання і г. д. Калгасам і калгаснікам дзяржава адпусціла вялікія грашовыя крэдыты, многа будаўнічых матэрыялаў.

Расказваючы пра грандыёзныя эканамічныя і культурныя пераўтварэнні ў Беларусі, пра нябачаны размах будаўнічых работ сёння, аўтар не забывае людзей — галоўных стваральнікаў матэрыяльных і духоўных каштоўнасцей. Хвалюючыя старонкі кнігі прысвечаны перадавікам і наватарам вытворчасці, Героям Сацыялістычнай Працы—тым, каго ў нас любоўна называюць маякамі, што асвятляюць шлях у будучыню. А такіх маякоў у нас — тысячы!..

Аўтар злосна і трапна высмейвае буржуазных літаратараў, а з імі і беларускіх нацыяналістаў, якія, імкнучыся адарваць беларускі народ ад яго старэйшага брата — вялікага рускага народа, усяляк прыніжалі яго, паказвалі беларуса чалавекам адсталым, бязвольным, няздольным пастаяць за сябе. На самой жа справе беларускі народ у цеснай садружнасці з народамі Расіі і Украіны заўсёды выступаў супраць сацыяльнага і нацыянальнага прыгнёту. Адбылася Вялікая Кастрычніцкая сацыялістычная рэвалюцыя — і наш народ даў сотні таленавітых вучоных, дзеячоў літаратуры і мастацтва, дзяржаўных і партыйных работнікаў, выдатных ваеначальнікаў. Неўміручай славай пакрыў сябе беларускі народ у гады Вялікай Айчыннай вайны. Больш трох сот беларусаў-воінаў, партызан удастоены звання Героя Савецкага Саюза, 200 тысяч чалавек узнагароджана ордэнамі і медалямі.

Асабліва вялікі прастор для росквіту духоўных сіл народа, для заваёў народам новых вышынь на шляху да светлага заўтра адкрываецца цяпер, калі працоўныя Беларусі разам з усімі народамі Савецкага Саюза прыступілі да практычнага ажыццяўлення велічнай Праграмы КПСС — праграмы пабудовы камунізма. Пра гэта добра расказана ў раздзеле «Да новага росквіту», які завяршае кнігу.

З цікавасцю чытаюцца раздзелы «Па дарозе з Масквы», «Праз гады барацьбы», «Агні новабудоўляў», «У новым Мінску», «Палескія скарбы», напісаныя як бы адным дыханнем. У іх арганічна зліта мінулае з сучасным, сённяшняе з будучым, лірычная хваля з публіцыстычным запалам, свабоднае цячэнне апавядання з лаканічнасцю і эмацыянальнай стрыманасцю гісторыка. Гэтаму спрыяе старанны адбор матэрыялу, багацце мовы, мноства тых цудоўных дэталей-знаходак, якія дапамагаюць аўтару ў малым паказаць вялікае, самкнуць аўтарскае бачанне свету з жыццёвым вопытам чытача, прымусіць апошняга думаць, хвалявацца, рабіць свае вывады.

Нарысам «Мая Беларусь» Т. Хадкевіч пацвердзіў думку пра сябе як пра таленавітага празаіка-публіцыста. Кніга яго вучыць любві да Радзімы, натхняе на добрыя справы. Побач з іншымі кнігамі аб Беларусі, гэтая — адна з лепшых, найбольш даступная масаваму чытачу.

Тым больш хацелася б бачыць гэтую кнігу бездакорнай ва ўсіх адносінах. На нашу думку, у нарысе недастаткова раскрыты дасягненні беларускага народа ў галіне культуры, не паказана тая невычэрпная крыніца народных талентаў, якой жывіцца прафесіянальнае мастацтва. Па-за ўвагай аўтара апынуўся і такі бок жыцця народа, як яго быт, звычкі, узнікненне ў гэтай галіне новых, сацыялістычных традыцый.

Больш поўным мог быць і раздзел «Запаветныя мясціны», дзе расказана чамусьці толькі пра Белавежскую пушчу і Брэсцкую цытадэль.

І яшчэ адна заўвага. Пачаўшы расказ у свабодным апавядальным плане, дзе ёсць месца і аўтарскаму роздуму, і экскурсам у мінулае, і ўдалай вытрымцы з гістарычнага дакумента, аўтар у канцы кнігі збіваецца на скорагаворку.

Нельга не адзначыць высокую паліграфічную якасць выдання. Удалы падбор шрыфтоў, прыгожая, з густам выкананая вокладка, яркія ілюстрацыі — усё гэта лішні раз паказвае, што беларускія выдавецтвы здольны выдаваць літаратуру, паўнацэнную не толькі па зместу, але і па мастацка-тэхнічнаму афармленню.

В. БУРАН.

ПЕРАКЛАД—НА ЎЗРОВЕНЬ АРЫГІНАЛА

Хведар ЖЫЧКА

ПАЭЗІЯ перакладаецца ў нас у дастатковай меры. Мы не можам паскардзіцца на недахоп перакладчыкаў. За апошнія гады чытач атрымаў на беларускай мове кнігі выбраных твораў Яна Райніса, Адама Міцкевіча, Генрыха Гейнэ, Лесі Украінкі, Уладзіміра Маякоўскага, Аляксандра Пракоф'ева, П'ера Жана Беранжэ, Уладзіміра Сасюры, Андрэя Малышкі, Тарэня Масэнкі.

Нешматлікія рэцэнзіі і анатацыі ў газетах і часопісах, якімі адзначаўся выхад перакладных кніг, чамусьці абмяжоўваюцца агульнай характарыстыкай творчасці паэта, якасці арыгінала і звычайна не кранаюць «балючага месца» — якасці перакладу.

Гаворыць жа пра гэта неабходна на поўны голас.

Трывалае месца ў практыцы паэтычнага перакладу ў наш час заняў так званы дакладны пераклад, г. зн. такі пераклад, які захоўвае і змест, і форму арыгінала. Зніклі ў нябыт вольны і празаічны пераклады паэтычных твораў, што сведчыць аб узрослым майстэрстве лепшых паэтаў-перакладчыкаў.

Але нярэдка дакладнасць перакладу атаесамліваецца са знешняй блізкасцю, праца паэта-перакладчыка зводзіцца да рыфмоўкі падрадкоўніка. Вельмі многа ў нас перакладаў, у якіх захоўваецца размер арыгінала, дакладнасць атрыбутаў, нават рыфмы (асабліва з блізкіх моў: рускай, украінскай) і адсутнічаюць другія адзнакі верша. Вось прыклад такога перакладу:

ДУБ

Словно часовой, в широкой пойме,
Он стоит, оберегая рожь.
И недаром на патрон в обойме
Каждый жёлудь у него похож.
(Пётр Камароў).

ДУБ

Нібы вартавы, ў шырокай пойме
Ён вартуе жыта ад бяды.
Нездарма патронамі ў абойме
Нам здаюцца дуба жалуды.
(Пераклад С. Дзяргая).

Перакладчык карыстаецца амаль аднымі і тымі ж словамі, што і аўтар. Першы і трэці радкі ён нават здолеў «уціснуць» у даслоўным перакладзе, пакінуўшы рыфму «пойме—абойме». І ўсё ж пераклад С. Дзяргая далёкі ад арыгінала, як неба ад зямлі.

У Камарова арыгінальная, свежая думка вылілася ў форму лірычнай мініяцюры. Тут кожнае слова на месцы, кожнае слова нясе максімальную сэнсавую і эмацыянальную нагрузку.

Дзяргай «крыху» змякчыў думку. Камароўскае катэгарычнае сцверджанне — кожны жолуд падобны на патрон у абойме — перакладчык замяніў няпэўным, прыблізным параўнаннем. Адступленне нібыта нязначнае, але яго аказалася дастаткова, каб збядніць змест верша.

У Камарова абодва сказы, як кажуць, «жалезныя». У Дзяргая— таўталогія: «вартавы вартуе».

У Камарова — меладычнасць; паўзы ўнутры радкоў супадаюць са словараздзеламі.

У Дзяргая ў трэцім радку паўза «пераскочыла» — яе трэба рабіць пасля першага склада слова «патронамі». Утвараецца непажаданы гукавы збег «мапа». Гэтак жа ў першым радку чуецца «выў», у другім—«таад».

Карацей кажучы, у Камарова— паэзія, у Дзяргая — зарыфмаваная проза.

А вось другі прыклад:

* * *

Вже скосили гречку, осінь недалечко,
місячна вуздечка впала на поріг!
І трава шепоче про небесні очі,
що крізь далі ночі сяйво шлють до ніч...

А туман, де луки, ломить білі руки,
глушить ночі звуки маревом густим.
Тіні, тіні, тіні... Не дзвенять у сині
співи солов'їні за вікном моїм.

Пісню калинову я складаю знову,
і з людьми розмову серцем я веду...
Тишина, ні руху... Небо землю слуха,
падають десь глухо яблука в саду.
(Ул. Сасюра).

* * *

Вось мінуў і жнівень, верасень тужліва
ветрыкам імклівым за акном звініць.
І трава шапоча ў змроку ціхай ночы,
ясных зорак вочы свецяць з вышыні.

А туман з дакукі ломіць белы рукі,
глушыць ночы гукі покрывам густым.
Цені, цені, цені... Не пяе з натхненнем
салавей вясенні за акном маім.

Словы песні новай адшукаю зноў я,
шчыраю размовай людзям іх аддам...
Цішыня, ні руху... Небасхіл падслухаў:
падаюць дзесь глуха яблыкі ў садах.
(Пераклад А. Звонака).

Звярніце ўвагу на першую страфу. У перакладчыка знайшліся свае словы, каб перадаць малюнак пачатку восені, настрой і думкі аўтара. Другая страфа, наадварот, перакладзена амаль даслоўна, толькі перакладчык так адшліфаваў радкі, што яны ўлегліся, сталі беларускімі, арганічна зліліся з першай страфой. Чытаеш гэтыя па-майстэрску напісаныя радкі і забываеш, што перад табой — пераклад. І ў той жа час пазнаеш адразу «почырк» Сасюры.

ПАМЫЛКІ, якія дапускаюцца перакладчыкамі ў выніку захавання толькі знешняй блізкасці да арыгінала, асабліва заўважны ў перакладах класічных форм. Разгледзім адну з іх — санет.

«Санетам называецца верш, які складаецца з чатырнаццаці напісаных пяцістопным ямбам радкоў, у якіх мужчынскія рыфмы чаргуюцца з жаночымі і маюць такі парадак: авваавваccdede», — пісаў Максім Багдановіч у тэарэтычна-гістарычным нарысе «Санет». І далей: «У першых васьмі радках развіваецца тэма санета, а ў астатніх — заключэнне да яе; ставіцца пытанне і даецца адказ; малюецца абразок і выкладаецца паясненне да яго. А каб пабольшылася свежасць вытворанага такім парадкам санета, трэба, каб ні адна нітка з яго тканіны, ні адна цагліна з яго гмаху, ці, працей кажучы, ні адно слова з яго не ўжывалася болей разу».

Разгледзім з гэтых пазіцый, напрыклад, пераклады санетаў Адама Міцкевіча («Выбраныя творы», Мінск, 1955). Усе яны маюць па 14 радкоў. А вось з пяцістопным ямбам справа горшая. Хіба ж гэта пяцістопны ямб:

«Нёман, родны мой Нёман! Празрыстай вадою
Ты абмываў мне калісьці маломy далоні...»
(«Да Нёмана», пераклад Ю. Гаўрука).

Хочаш быць пачцівым госцем, вось табе ўказанні:
Не частуй, як навіною, тым, што ўсім вядома...
(«Да візіцёраў», пераклад Я. Семяжона).

Перш разаб'юцца пры штуршку аб мель на хвалі...
(«Аюдаг», пераклад М. Аўрамчыка).

У санетах «Бура» і «Гара Кікінеіс» (пераклад М. Танка) катрэны не маюць мужчынскіх рыфм («завеі — насосаў — матросаў — надзеі», «столькі — тая — рассявае — вясёлкай»), г. зн. не захавана адно з асноўных правіл формы санета — правіла альтэрнансу.

Перакладчыкаў увёў у зман класічны размер польскага санета — трынаццацісклaдовы радок, які па даўжыні вымаўлення блізкі да пяці-шасцістопнага ямба. Не мае санет Міцкевіча і мужчынскіх рыфм, таму што ў польскай мове націск заўсёды падае на перадапошні склад. Для мужчынскіх рыфмы падыдуць толькі аднаскладовыя словы, чаго не дапускае ўрачыстая, узвышаная інтанацыя санета. Здзіўляе тое, чаму такі выдатны знаўца польскай літаратуры, як Максім Танк, у прыведзеных вышэй санетах «Бура» і «Гара Кікінеіс» не ўлічыў гэтых акалічнасцей. І тут жа, у кнізе «Выбраныя творы» А. Міцкевіча, побач з санетам «Бура» мы знаходзім цудоўна перакладзены Максімам Танкам санет «Выгляд гор са стэпаў Казлова». Гэты пераклад з'яўляецца ўзорам і заслугоўвае, каб прывесці яго тут цалкам:

Выгляд гор са стэпаў Казлова

Пілігрым.

Ці там алах уздыбіў хвалі лёду
І з хмар адліў сваім анёлам трон?
Ці дзівы з скал там узнялі заслон,
Каб каравану зор шлях заступіць з усходу?
Якое зарава! Царграда мо пажар?
Ці мо алах у змроку для планетаў,
Вандруючых па акіянах свету,
Павесіў пад нябёсамі ліхтар?

Мірза.

Там? Быў я некалі. Там сцюжы старана,
Калыска горных рэк, бушуючых патокаў.
Дыхнеш і з пары — снег! І я прыспешыў крокі.
Куды не залятае птушка ні адна,
Дзе гром драмаў у воблаках высокіх,
Дзе толькі над чалмой маёй была звязда.
То Чатырдаг.

Пілігрым.

Аа!!

Перакладчык амаль усюды захаваў пяцістопны ямб, хаця арыгінал напісаны тыповым для польскага санета трынаццацісклaдовым размерам:

Tam!.. czy Allah postawil ścianą morze lodu?

У наяўнасці і чарговае жаночых і мужчынскіх рыфм, хаця ў арыгінале — толькі жаночыя.

Не заўсёды выконваюць перакладчыкі ўмовы непаўторнасці слоў. Міцкевіч у санеце «Алушта ўначы» слова «morze» ўжывае толькі адзін раз — у першым тэрцэце. Перакладчык Я. Семяжон, нібы наўмысля, паўтарае яго аж чатыры разы ў розных варыяцыях: «мора», «морам», «марской», «на моры ж». Ад свежасці арыгінала, вядома, і следу не засталося.

І яшчэ адзін прыклад, як не трэба перакладаць санеты:

Джордж Гардан Байран
Санет да Шыллёна

Спрадвечны дух, аковам непадданы,
Ты, Воля, найяскраўшая ў вязніцы!
У сэрцы там пасад твой і святліца,
Яно ў цябе адну там закахана.

І хоць сыны твае ў жалеззе закаваны,
Ідзе да перамог айчына з імі ж!
Сыновай мукай слава здабывана,
І ў першым ветры, Воля, крылы ўзнімеш!

Шыллён! Святое месца твой астрог,
Твая падлога сумная — алтар.
Каменне пратаптаў тут, як мурог,
Сваёй хадой бясконцай Ванівар.
Не выкрасліць ніхто слядоў тых дзён:
Яны тыранству вечны шлюць праклён.
(Пераклад Ул. Дубоўкі).

Памылка перакладчыка ў тым, што ён пабудаваў катрэны на адных жаночых рыфмах, а тэрцэты— на адных мужчынскіх. Таму першая частка санета атрымалася манатоннай, цяжка чытаецца. І наадварот, другая частка занадта «рубленая», абрывістая. Чытача стамляюць спачатку аднастайнасць маруднага тэмпу, затым — аднастайнасць рэзкіх пад'ёмаў і спадаў.

БОЯЗЬ фармальна адысці ад арыгінала прыводзіць да таго, што праца перакладчыка пазбаўляецца творчага пачатку.

Выдатны знаўца вуснай народнай паэзіі, майстар паэтычнага слова Аляксандр Пракоф'еў, так пачынае адзін са сваіх лірычных вершаў:

Что за сердце, если не скучает,
Коль дружка не встретило в краю.
Что за песня, где не величают,
Где не помнят милую мою.

Перакладчык А. Бачыла пайшоў самай лёгкай дарогай — аддаўся ў палон арыгінала. І вось як «загучаў» пракоф'еўскі верш па-беларуску:

Што за сэрца, суму што не знае,
Не сустрэла дружбу што сваю?
Што за песня, дзе не праслаўляюць,
Не пяюць пра мілую маю?

Рускае, «что за сердце» ў прыведзеным кантэксце роўна беларускаму «хіба ж гэта сэрца», «ці ж гэта сэрца», «якое ж сэрца» і ні ў якім разе не «што за сэрца». А якім заблытаным, кастрыбаватым робіць ясны ў арыгінале сказ тройчы ўжытае «што»!

Паэтычны пераклад — мастацкі твор. Каб не дапускаць рамесніцтва, да паэтычнага перакладу трэба прад'яўляць такія ж патрабаванні, як і да арыгінала вершаванага твора. І параўноўваць з арыгіналам не прымітыўнай зверкай слоў і складаў. Для ацэнкі паэтычнага перакладу недастаткова зверкі дакладнасці ўжытых слоў, таесамнасці пабудовы сказаў, таесамнасці эпітэтаў, параўнанняў (хаця і гэта ў адпаведнай меры патрэбна рабіць). У першую чаргу трэба высветліць галоўнае: атрымаўся ў перакладчыка твор па сіле эмацыянальнага ўздзеяння на чытача роўны арыгіналу, ці не атрымаўся. У адваротным выпадку лепш проста сказаць перакладчыку: «Ніякага мастацкага перакладу не атрымалася. Атрымаўся кепскі падрадкоўнік, які не мае права на самастойнае існаванне ў паэзіі». Пры гэтым ніякія другарадныя абставіны (з арыгінала перакладзена ці з падрадкоўніка, упершыню ці былі папярэднікі), на маю думку, улічваць не варта. Спадчына класікаў сусветнай літаратуры з'яўляецца невычарпальнай крыніцай для перакладчыкаў. Дантэ, Байрана, Шэкспіра, Міцкевіча, Беранжэ будуць перакладаць і паэты наступных пакаленняў, адкрываючы ў іх творчасці ўсё новыя і новыя якасці.

НЕКАЛЬКІ СЛОЎ адносна так званых калектыўных перакладаў. У пасляваенныя гады кнігі паэтаў-класікаў у нас, як правіла, перакладаюцца групай паэтаў, прытым, з кожнай кнігай калектыў перакладчыкаў расце, пашыраецца. На практыцы гэта робіцца надзвычай проста: укладальнік зборніка раздае адпаведную колькасць радкоў паэтам, якія падчас бяруць, не ведаючы што. Такі метад надзвычай аператыўны — за некалькі тыдняў можна перакласці вялікі том. Але такая практыка, на мой погляд, і прывяла да рамесніцкага падыходу к перакладу некаторых паэтаў, з'яўляецца прычынай адзначаных вышэй недахопаў.

Давайце паглядзім, каго хто перакладае.

Яна Райніса — М. Арочка, А. Астапенка, А. Вольскі, С. Гаўрусёў, Н. Гілевіч, С. Грахоўскі, С. Дзяргай і г. д.

Аляксандра Пракоф'ева — М. Арочка, Р. Барадулін, А. Бялевіч, А. Бачыла, П. Броўка, А. Вольскі, Н. Гілевіч, С. Грахоўскі, А. Звонак, Е. Лось, П. Прануза, Я. Семяжон і г. д.

Лесю Украінку — А. Астрэйка, М. Аўрамчык, А. Вялюгін, Н. Гілевіч, С. Грахоўскі, Р. Няхай, С. Дзяргай і г. д.

Уладзіміра Маякоўскага — Э. Агняцвет, А. Астрэйка, А. Вялюгін, П. Броўка, П. Глебка, К. Крапіва, А. Куляшоў і г. д.

Уладзіміра Сасюру — А. Астрэйка, М. Аўрамчык, П. Броўка, Ю. Гаўрук, С. Грахоўскі, С. Дзяргай, А. Звонак, П. Прануза, Р. Няхай і г. д.

Яшчэ больш паказальнай становіцца гэтая табліца, калі яе «перакуліць» і паглядзець, **хто каго** перакладае. (Для нагляднасці возьмем больш актыўных перакладчыкаў).

А. Астрэйка — А. Міцкевіча, Л. Украінку, Ул. Сасюру, Ул. Маякоўскага, Д. Беднага, С. Ясеніна, А. Безыменскага, В. Лебедзева-Кумача, А. Суркова, Л. Ашаніна, М. Рыльскага, А. Підсуху, М. Шапавала, Х. Галіня, В. Кукса, Ф. Ракпелніса, Т. Масэнку і г. д.

М. Аўрамчык — А. Міцкевіча, Л. Украінку, Ул. Сасюру, М. Ісакоўскага, А. Суркова, С. Міхалкова, М. Камісараву, М. Дудзіна, С. Смірнова, Я. Хялемскага, М. Максімава, Л. Первамайскага, І. Няходу, А. Малышку, М. Стэльмаха і г. д.

С. Дзяргай—Я. Райніса А. Міцкевіча, Л. Украінку, Ул. Сасюру, В. Брусава, А. Блока, С. Маршака, М. Асеева, І. Уткіна, Ул. Лугаўскога, Д. Алтаузена, С. Міхалкова, К. Сіманава, А. Яшына, П. Камарова, М. Грыбачова, М. Луконіна, М. Нагнібяду, Д. Білауса і г. д., і г. д.

Бясспрэчна, паэт можа адначасова любіць і Міцкевіча, і Маякоўскага, і Ясеніна, і Рыльскага, знайсці ў творчасці кожнага з іх нешта блізкае сабе. Але факт застаецца фактам: С. Дзяргаю ўдалося добра перакласці «Дванаццаць» А. Блока і не ўдалося перакласці мініяцюры П. Камарова.

У АПОШНІ ЧАС і ў нас сталі з'яўляцца паэтычныя кнігі, перакладзеныя адным паэтам. І, як правіла, усе яны атрымалі высокую ацэнку крытыкі і чытача. Дастаткова прыгадаць поспех кніг Бёрнса ў перакладзе Я. Семяжона, Беранжэ ў перакладзе Э. Агняцвет. Нашай крытыцы, відаць, і трэба накіроўваць у гэтым напрамку ўвагу перакладчыкаў, выхоўваць у іх густ адбору, вылечваць ад згубнай хваробы — усеяднасці, якая непазбежна прыводзіць да рамесніцтва.

АД ЭЦЮДАЎ ДА СПЕКТАКЛЯ

НА ЗДЫМКУ: сцэна з эцюда «Брэсцкая крэпасць».

На сцэне юнак і дзяўчына — муляры. Гэта студэнты першага курса тэатральна-мастацкага інстытута Святлана Зарэмба і Георгій Лапета. Яны кладуць уяўную цагляную сцяну і робяць гэта так, што верыш кожнаму іх руху і жэсту. Здаецца, бачыш кельмы ў спрытных і дужых руках, адчуваеш імклівасць сапраўднага працоўнага рытму. Эцюд створан самімі студэнтамі. Сэнс яго — не ў натуралістычным капіраванні вытворчага працэсу. Кароткія рэплікі: «Паспеем?», «Паспеем». Кіпіць работа. Нечакана — грукат нябачных абломкаў цэглы, што валяцца з вышкі, і адразу ж чуецца перасцерагальны трывожны крык Георгія: «Назад!» Ён кідаецца да напарніцы і рыўком адцягвае яе ад небяспечнага месца. І зноў — за работу. Святлана гарэзліва і звонка крычыць: «Цэглу давай!»

Пра будні сучасніка, пра дружбу і пачуццё «локця» расказвае гэты невялікі эцюд. Выбар такой тэмы не выпадковы. Развіваючы ў студэнтаў фантазію — абавязковую часцінку творчага «я» акцёра — выкладчыкі тэатральна-мастацкага інстытута К. Саннікаў, Д. Арлоў, А. Бутакоў і Б. Дакутовіч клапатліва дапамагаюць ім знаходзіць для сваіх эцюдаў хвалюючы матэрыял у навакольнай рэчаіснасці і ў гераічным мінулым нашай Радзімы.

Сёлетнім летам студэнты другога курса інстытута пабывалі на экскурсіі ў Брэсцкай крэпасці і, вядома, са студэнтамі адбылося тое, што і павінна было адбыцца: яны загарэліся жаданнем стварыць эцюд аб абаронцах цытадэлі, якія сваім гераізмам напісалі адну з першых старонак гісторыі Вялікай Айчыннай вайны. Нічога, што пра гэта ўжо расказана ў дзвюх шырока вядомых п'есах! Пра тое, што дваццаць год назад адбывалася на берагах Буга і Мухаўца, нельга не гаварыць, калі сюды ступіла твая нага, калі твае вочы ўбачылі свяшчэнныя руіны, калі ты дакрануўся да іх рукою. «Мы раскажам па-свойму», — так вырашыў увесь курс, і быў створаны яркі, можна без перабольшання сказаць, натхнёны эцюд.

Адна за другой праходзяць на сцэне карціны з жыцця неўміручага гарнізона. І ў кожнай з іх калектыўная творчасць студэнтаў, іх уяўленне адлюстравала найбольш значнае: першы бой пагранічнікаў, абаронцы Холмскіх варот, сцяганосцы на крапаснoй сцяне, галодныя жанчыны, якія аддаюць раненым свой хлеб...

Гэтыя юнакі і дзяўчаты «не нюхалі пораху», у іх ігры многа наіўнага. Але затое ў ёй ёсць шчырасць, і палымянасць. Яны сэрцам адчуваюць матэрыял.

Вучыць студэнтаў прафесіянальнаму майстэрству на блізкім ім па духу, знаёмым матэрыяле—адзін з галоўных прынцыпаў педагогаў тэатральна-мастацкага інстытута.

Самым разнастайным тэмам прысвечаны студэнцкія эцюды. Валерый Варонін, напрыклад, з ювелірнай дакладнасцю перадае, як працуе бухгалтар. Юлія Палосіна ў нямой сцэнцы расказвае пра паштальёна. Два Валерыі, Варонін і Мельнікаў, стварылі і сыгралі камічны эцюд «У кузні...»

Сольныя, парныя, групавыя эцюды... Задачы паступова ўскладняюцца, і, нарэшце, прыходзіць чарга паспрабаваць свае сілы і ў сапраўднай драматургіі. Радасна, што тут прынцып выбару твора застаецца тым жа: перш за ўсё тое, што сугучна часу, а значыць, найбольш даступна асэнсаванню.

Так, нядаўна студэнты трэцяга курса пад кіраўніцтвам Б. Дакутовіча паставілі мала вядомую цяпер п'есу Ул. Маякоўскага (напісаную сумесна з О. Брыкам) «Радыё — Кастрычнік». У канцы дваццатых гадоў гэты яркі сцэнічны плакат (які і сёння мае актуальнае палітычнае гучанне) уваходзіў у рэпертуар эстрадных калектываў «Сіняя блуза» і карыстаўся ў гледачоў вялікім поспехам.

Пра студэнцкі спектакль «Радыё — Кастрычнік» (дарэчы, яго варта і трэба паказаць не толькі інстытуцкай аўдыторыі) можна гаварыць ужо не проста як пра добрую вучэбную работу. Гэта сапраўды творчы поспех і выкладчыка-рэжысёра і ўсіх выканаўцаў, якія з вялікім уздымам сыгралі «рэвалюцыйны гратэск» (так вызначыў Ул. Маякоўскі жанр свайго твора). Вострая сатырычная гіпербала, з дапамогай якой Маякоўскі бічуе ўладу капіталу, тэма яго непазбежнага краху добра зразумелая сучаснай савецкай моладзі.

Пройдуць гады і сённяшнія студэнты Беларускага тэатральна-мастацкага інстытута стануць акцёрамі. І як бы ні склаўся потым іх сцэнічны лёс, якія б ролі ні давялося ім іграць, галоўныя ці эпізадычныя, хочацца верыць, што ствараць яны будуць праўдзівыя вобразы.

Творчае выхаванне, якое мае сваёй асновай праўду і логіку жыццёвых з'яў, павінна даць такі вынік.

А. БРАІЛОЎСКІ.

ЗА ПОСПЕХІ Ў МАСТАЦТВЕ

За дасягнутыя поспехі ў галіне развіцця беларускага харавога і танцавальнага мастацтва Гродзенскаму гарадскому самадзейнаму калектыву песні і танца прысвоена днямі званне «Гродзенскі гарадскі народны ансамбль песні і танца «Нёман».

ПІСЬМО Ў РЭДАКЦЫЮ

ТАЛЕНТЫ І ПАКЛОННІКІ

Ясенін не столькі чалавек, колькі орган, створаны прыродай выключна для паэзіі, — гаварыў у свой час М. Горкі.

Лепшыя творы Сяргея Ясеніна выклікаюць у чытача пачуццё прыгожага, пачуццё замілавання да роднага краю, да бязмежных прастораў нашай цудоўнай радзімы. узвышаюць чалавека, уліваюць у яго новыя сілы.

Цікавы прыклад жыватворнага ўплыву паэзіі Ясеніна прыводзіць вядомы літаратуразнаўца і крытык К. Зялінскі. Аднойчы ён атрымаў пісьмо, у якім рабочы пісаў, як у час вайны, калі ён, цяжка паранены, ляжаў у шпіталі, медсястра дала яму кніжачку вершаў Ясеніна. «Я чытаў аб тым, як «спит черемуха в белой накидке», чытаў аб палях, аб лугах, аб вірах, «Пісьмо маці». Я забываў аб ранах, забываў аб болю. Мне так захацелася жыць і ўбачыць Салотчынскую акругу, Прыокскую нізіну. На мяне павявала пахам палёў, сена, кветак. Ясенін з таго часу стаў для мяне дарагім».

Тым больш крыўдна становіцца ад таго, што знаходзяцца і такія «паклоннікі» таленту паэта, якія неахайна ставяцца да яго творчасці, выкарыстоўваюць яе ў карыслівых мэтах. Мы маем на ўвазе артыста Белдзяржфілармоніі Сяргея Сакалова, які гастраліруе па гарадах рэспублікі з канцэртамі, прысвечанымі памяці выдатнага рускага паэта.

С. Сакалоў пабываў і ў Брэсце, выступаў у нашым педагагічным інстытуце. Нас, студэнтаў, яго канцэрт, шчыра кажучы, абурыў. Вершы С. Ясеніна Сакалоў чытае дрэнна, невыразна, не даносіць да слухача прыгажосці, глыбіні пачуццяў і драматызму перажыванняў, якія так характэрны для творчасці паэта. Слухаючы Сакалова, гледзячы на яго жэсты, зусім непадыходзячыя да таго, што чытаецца, міжволі думаеш, што перад табой не артыст, а, хай даруе нам Сакалоў гэтае параўнанне, Клюеў, «ладажскі дзячок», з яго характэрным: «А Сереженька то наш...»

Артыст не адчувае вершаў Ясеніна, няправільна карыстаецца інтанацыяй, выдзяляючы, падкрэсліваючы нехарактэрнае для паэта. Выконваючы верш «Клен ты мой опавший», артыст імкнуўся інсцэніраваць п'янага, які, «как жену чужую, обнимал березку». Не лепш прагучаў і верш «Выткался на озере алый свет зари». Ад такога выканання патыхае фальшам і пошласцю. Больш таго. Сакалоў часта парушае ясенінскі тэкст, замяняючы адны словы другімі. Вось як гучаць у выкананні Сакалова радкі паэта: «вот потому хулиганил» (замест «и оттого хулиганил»); «лучиста и бела» (замест «лучиста и светла»); «позабылися милые дали» (замест «позабылись родимые дали») і г. д.

Мы абураны тым, што Беларуская дзяржаўная філармонія выпускае такія публічныя лекцыі-канцэрты ў выкананні Сакалова. Гэта не пашана таленту, не імкненне данесці да шырокіх мас правільнае разуменне супярэчлівай творчасці паэта, здзек з паэзіі Ясеніна, з слухача і гледача.

Хто даў права «рабіць» Ясеніна пошлым, выдзяляючы на першы план слабыя ў ідэйных адносінах вершы паэта?

К. Сакалоўскі, В. Шаламіцкая, А. Петруковіч, Я. Асецкая і іншыя, усяго 26 подпісаў.

ЦАНА апладысментаў

Ц. СЯРГЕЙЧЫК,
народны артыст БССР

Народны артыст БССР Цімафей Мікалаевіч Сяргейчык піша кнігу аб сваім жыцці. Кніга яшчэ не закончана. Яна мае пакуль што ўмоўную сціплую назву: «Запіскі акцёра». Мы прапануем чытачу адзін з раздзелаў гэтай кнігі, у якім аўтар расказвае аб сваёй рабоце над вобразам шкаляра Самахвальскага з камедыі В. Вольскага «Несцерка». Так расказаць аб сваім майстэрстве можа толькі сам творца. У гэтым — асаблівы плён і каштоўнасць кнігі, якую піша Ц. Сяргейчык.

Сезон 1940—41 года быў для мяне асабліва плённы як у акцёрскай, так і ў рэжысёрскай працы. У тым сезоне тэатр ажыццявіў пастаноўку п'есы М. Пагодзіна «Крамлёўскія куранты», у якой я сыграў ролю інжынера Забеліна. Акрамя гэтага, я сам паставіў п'есу «Ірынка» К. Чорнага, у якой выконваў ролю Мікалая Міхалковіча.

У пачатку 1941 года ў тэатр быў запрошаны на пастаноўку спектакля рэжысёр Н. Лойтэр. Ён зацікавіўся п'есай В. Вольскага «Несцерка».

Новы рэжысёр убачыў у ёй рэалістычную казку. якая давала магчымасць для стварэння яскравага музычнага народнага прадстаўлення. У асобе Несцеркі ён хацеў паказаць духоўную перавагу народа над прыгнятальнікамі, яго жыццёвую мудрасць, непрымірымасць да несправядлівасці. паказаць увесь аптымізм і свабодалюбства беларускага народа.

Будучы па прыродзе лірыкам і музычным чалавекам, аўтар захапіўся ў п'есе чыстым, непасрэдным каханнем Насці да Юрася, і апаэтызаваў гэтае каханне, зрабіўшы яго прывабнай рысай духоўнага харaства простага народа.

Слухаючы гутарку Н. Лойтэра аб яго разуменні п'есы. мне захацелася сыграць у ёй ролю шкаляра Самахвальскага.

Мяне захапіла гэтая роля. Але што будзе, калі мне яе не дадуць? А падстаў для гэтага шмат. Перш за ўсё скажуць:

— Самахвальскі ж не ў вашым «амплуа». Ён па п'есе палюбоўнік, а вы іх ніколі не ігралі.

Як ні сорамна было, але на пасяджэнні мастацкага савета, у часе размеркавання роляў, я ўсё-такі адважыўся папрасіць Самахвальскага для сябе.

Пачуўшы такую нечаканую просьбу, усе пачалі смяяцца.

— Вы памыляецеся, — казалі мне.

Я заявіў, што калі мне не дадуць Самахвальскага, буду працаваць самастойна і давяду на справе, што маю права іграць такія ролі. Я буду іграць палюбоўніка па-свойму. Не смяяўся толькі Н. Лойтэр. Ён уважліва выслухаў мяне і сказаў:

— Я не магу не верыць вам. бо ўбачыў у вашых вачах запал і настойлівасць.

І роля была даручана мне

Ішлі рэпетыцыі за сталом. Часта слухалі музыку, напісаную Любанам. Яна мяне хвалявала сваёй народнасцю, лірычнасцю і паэтычнасцю. Я ўважліва прыглядаўся, як ствараў ролю Несцеркі А. Ільінскі, ролі Насці і Юрася—З. Канапелька і А. Шэлег. Рэжысёр накіраваў усю сваю ўвагу на іх. Ён захапляўся лірыкай, паэтычнасцю ў п'есе. І гэта мне падабалася. Мне трэба было самому палюбіць усё станоўча-прыгожае ў п'есе, каб уварвацца ў яе дысанансам, рэзкім кантрастам.

У маім уяўленні паўсталі малюнкі з мінулага радзімы. Хараство прыроды яе, палёў, лясоў. Цудоўныя песні дзяўчат і жанок. Дзіцячая непасрэднасць і сардэчная цеплыня простых людзей, а побач — поўная процілегласць гэтаму—надзьмутая фанабэрыя, тупасць, прагнасць нажывы і духоўная нікчэмнасць паноў і падпанкаў.

Не менш агіднай з'явай жыцця былі і людзі, якія, выйшаўшы з асяроддзя народа, потым цураліся яго. Паступіць такі хлапец у настаўніцкую семінарыю ці ў гарадское вучылішча, павучыцца там трошкі, прыедзе дадому і роднага бацькі саромеецца. Замест таго, каб памагаць яму ў працы, напне на сябе форму, уздзене пальчаткі, а для форсу пенснэ на нос начэпіць і ходзіць, як галагуцкі певень па вуліцы. Ні з кім ні пагаворыць, ні прывітаецца, глядзіць на ўсіх з пагардай. Красуецца, дурань, а чым? Розуму няма, дык хоць пенснэ замест яго целяпаецца на носе. І не любіў жа народ такіх вылюдкаў, якія ад зямлі адарваліся і неба не дасталі. Мой дзед пра іх казаў: «Недавучаны і перавучаны, усё адно, што сабака кручаны».

Так складаўся ў маім уяўленні збіральны вобраз надзьмутага фанабэрыяй нікчэмнага нікудышніка, чалавека-бурбалкі, прагнага да багацця і славы.

Духоўны змест яго мне быў зразумелы. Ад яго само прыйшло разуменне звышзадачы ролі.

Мне хочацца цяпер, праз дваццаць год, разабрацца ў тым, што мяне тады так захапіла ў ролі Самахвальскага. Роля сама па сабе не такая ўжо значная ў параўнанні з іншымі ролямі п'есы. Багаты запас жыццёвых назіранняў, якія жылі ва мне, прасіўся да выяўлення. У гэты час я ўжо вырас як творца. Авалодаў майстэрствам і тэхнікай і, як вынік гэтага, з'явілася творчая неабходнасць, палкая патрэба гаварыць на хвалюючую жыццёвую тэму з гледачамі.

Па праўдзе кажучы, цяжка разабрацца, што ад чаго нараджаецца ў часе стварэння ролі. Гэты працэс вельмі складаны, за ім не ўсочыш і яго не ўціснеш у нейкія пэўныя формулы. Тут самае важнае палюбіць ролю, загарэцца ёю, каб яна сама прасілася сябе выявіць. Акцёру важней за ўсё ў гэты час ведаць і памятаць, што фантазія ніколі не адрываецца ад жыцця, бо толькі жыццё з'яўляецца яе базай. Гэтую базу я меў.

Я ўжо казаў, што рэжысёр разглядаў п'есу як рэалістычную казку жыцця, у якой жыве побач і прыгожае-светлае, узвышанае, і адмоўнае-нізкае, нікчэмнае. Жыве, змагаецца адно з другім і адно другое адцяняе.

П'еса напісана па матывах беларускага фальклору, а я яго ведаў і любіў. Мне ўжо было добра вядома, што народнае мастацтва заўсёды імкнецца да абагульнення, да тыпізацыі вобраза-характару і нават яго асобных індывідуальных рыс. Усё гэта было ў ролі. Я гэта бачыў. Заставалася толькі надаць вобразу сцэнічнае жыццё. І тут перада мной паўстала цяжкасць, якая ледзь не загубіла ролю.

Наведайце ўвечары Палац культуры Мінскага аўтазавода і вы ўбачыце, як праводзіць вольны час рабочая моладзь. Колькі ў Палацы весялосці, колькі смеху, колькі музыкі! Кожны дзень тут паказваюцца кінафільмы, выступаюць калектывы мастацкай самадзейнасці, у шматлікіх пакоях працуюць танцавальны, драматычны гурткі. У іх займаецца многа здольнай моладзі. Сярод іх слесары, зборшчыкі, мантажнікі, рабочыя буйнейшага прадпрыемства рэспублікі. Наш фотакарэспандэнт Ул. Крук зрабіў здымак у час рэпетыцыі групы ўдзельнікаў аркестра народных інструментаў. Вы бачыце на занятках (злева направа) Раісу Дылейка, Уладзіміра Стрыга, Іну Сямёнаву і Леаніда Стрыга.

Сярод кніг

ПАЭТЫЧНА, ЗАДУШЭЎНА

Таленавіты беларускі празаік Васіль Каваль—аўтар шэрагу зборнікаў, якія выходзілі ў 20—30-я гады, у тым ліку і твораў для дзяцей. Не ўсё ў яго творчай спадчыне (памёр пісьменнік у 1937 г.) вытрымала выпрабаванне часам, але тое, што захавала сілу ўздзеяння і мастацкую свежасць да нашых дзён, дарагое нам невычэрпным аптымізмам, задушэўнасцю.

Нядаўна ў Дзяржаўным выдавецтве БССР выйшла кніга Васіля Каваля «Следапыты», адрасаваная дзецям. У ёй—дзве маленькія аповесці.

Першая і лепшая з іх—«Следапыты»: пра жыццё двух вясковых хлопчыкаў, пра здзяйсненне іх мараў у гады, калі савецкія людзі ліквідавалі разруху, выкліканую грамадзянскай вайной, і перад дзецьмі ўсіх працоўных нашай краіны адкрываліся шырокія дарогі ў свет развязанай працы.

Жыва, займальна расказвае пісьменнік пра [illegible] у творы ўсё сапраўднае, тонкая назіральнасць пісьменніка заўважаецца ў кожнай сцэнцы.

Вось дзе замурзаны, басаногія хлапчукі пасвяць на лузе коней, гамоняць пра птушак, якія вяртаюцца з выраю; затым хлапчукі ідуць у лес, [illegible] разважаючы аб тым, адкуль птушкі прыляцелі.

Вось яны, шчасліва прысцінуўшыся [illegible] хочацца хутчэй стаць дарослымі; мераюцца, хто з іх вышэйшы, і справа за ўсім нечакана канчаецца сваркай:

«Абыякава пасвістваючы, Сёмка выходзіў з Федзькавага двара.

— Каб і нагі тваёй не было на маім двары!—напамінаў крычыць яму ўслед.

— А я цябе шчанятамі зацкую...—не ўступае Федзька.

«Яны разыходзіліся, як ворагі. Здавалася, што дружба іх урвалася канчаткова. Але паасобку было сумна, і таму яны стараліся паказаць адзін перад другім, што ім весела, ну, зусім добра і весела, і што яны ўжо ніколі не будуць дружыць».

Стаіўшы дыханне, слухаюць яны апавяданні дзеда Сівохі, мараць аб падарожжах па сініх морах, шукаюць уночы ў полі зачараваны скарб, [illegible].

Адрасуючы кнігу дзецям, аўтар не падмяняе [illegible] дэкларацыямі жывых і па-дзіцячы непасрэдных рухаў душы сваіх герояў, не здраджвае жыццёвай праўдзе. Таму і запамінаюцца вобразы хлапчукоў. Федзька—гэта той, хто звычайна задае тон, каму належыць першы голас у гульні. Гэта бойкі, адчайны хлапчук з цёмнымі жвавымі вачыма, больш рашучы, чым яго сябра, больш смелы і вынаходлівы. Сёмка—наадварот—той, хто ў дружбе слухае яго ва ўсім, [illegible]. Ён сціплы, па-сапраўднаму мяккі, паэтычны душой.

Паэтызацыя, рамантычная апрацоўка герояў кнігі не робіць іх менш жыццёвымі. Не сакрэт, што самай яркай любоўю дзяцей заўсёды карыстаюцца тыя творы, у якіх героі былі крыху «прыўзнятыя», калі ўсе іх дзеянні і ўчынкі былі авеяны добрай рамантыкай. Адбярыце ў Федзькі і Сёмкі іх рамантычную мару стаць вялікімі следапытамі, пабываць на поўначы і поўдні—і аповесць, безумоўна, многае страціць.

Але, здаецца, не было б у аповесці той мяккай кранальнасці і цеплыні, калі б не цудоўны вобраз дзеда Сівохі, «майстра на ўсе рукі», вялікага жартаўніка. Пакалі [illegible] старога, умудронага жыццём дзеда і палкіх хлапчукоў, якія толькі прыходзяць у жыццё, кранае добрай і тонкай назіральнасцю пачуццяў. Сам дзед кашлаты, барадка ў яго калматая, рыжавата-сівая, вусы [illegible], а фантазія—о!—фантазія ў яго невычэрпная. [illegible]

Дзед не-не ды і пажартуе з іх, але такое шчырае замілаванне, такая сардэчная павага да кожнага з іх [illegible].

Вобраз дзеда Сівохі намаляваны светлымі, мяккімі фарбамі, праменяцца гумарам [illegible].

Вельмі важна, што аўтар [illegible].

Абрываючы апавяданне пра дзяцінства герояў, пісьменнік рапам пераносіць нас праз сем гадоў, калі кожнаму з іх па пятнаццаць, калі абодва скончылі школу і хочуць вучыцца далей. З цвёрдым намерам здзейсніць свае мары адпраўляюцца яны ў свет—Сёмка у горад, вучыцца на рабфаку, Федзька да дзядзькі Максіма Гайдая, адважнага лётчыка.

Праходзіць некалькі год, і старыя сябры сустракаюцца зноў. Сёмка скончыў рабфак і вучыцца на агранома, Федзька—вайсковы лётчык. На Федзькавым самалёце лятаць яны ў родную вёску, дзе за гэтыя гады вырас [illegible] багаты, лепшы ў раёне калгас «Чырвоны сейбіт». Героі аповесці не паехалі ні ў тайгу, ні ў пустыню, ад іх палкай дзіцячай мары засталося [illegible].

Трэба сказаць, што першая частка аповесці—дзяцінства—напісана значна лепш, з большым [illegible] і цеплынёй. Вельмі ўжо агульна, павярхоўна гаворыць пісьменнік аб зменах, якія адбыліся ў вёсцы [illegible], і героі ў другой палове аповесці паводзяць сябе менш натуральна.

І ўсё ж аповесць прываблівае майстэрствам, гумарам і цеплынёй, той задушэўнасцю, якая так характэрна для лепшых твораў беларускай савецкай дзіцячай літаратуры.

Тая ж паэтычнасць і задушэўнасць, тая ж любоў да прыроды і веданне дзіцячай псіхалогіі адзначаюць і другую аповесць — «Санька-сігнальшчык».

Як і «Следапыты», аповесць «Санька-сігнальшчык» не адносіцца да самай пазнавальнай дзіцячай літаратуры, але ў сэнсе выхавання мае вялікае значэнне. Яна вучыць быць сумленным і патрабавальным да сябе, трымаць дадзенае слова, не баяцца цяжкасцей, быць мужным і стойкім ва ўсім, горача любіць Радзіму. Тэма патрыятызму—лейтматыў твора.

Сюжэт твора развіваецца крыху запаволена, хоць асобныя раздзелы насычаны дзеяннем, дынамічныя. Вельмі паэтычны раздзел «Забытая радзіма». Не менш яскравы і раздзел «Прысяга», дзе намалявана карціна таго, як у дзень Першага мая, яркай сонечнай раніцай, маладыя чырвонаармейцы прымаюць прысягу.

Твор напісаны яркай мовай, авеяны рэвалюцыйнай рамантыкай барацьбы.

Выданне аповесцей Васіля Каваля—своечасовае і патрэбнае.

Р. СТАХОВІЧ.

У Гомелі праведзен двухдзённы семінар маладых паэтаў і самадзейных кампазітараў вобласці. У яго рабоце прынялі ўдзел паэт Адам Русак і кампазітар Іван Кузняцоў. На здымку: Іван Кузняцоў і Адам Русак (у цэнтры) гутараць з удзельнікамі семінара. Фота Ф. РАМАНАВА. (БЕЛТА).

Атласы ўсходнеславянскіх моў

У Мінску закончылася рэгіянальная нарада па дыялекталогіі ўсходнеславянскіх моў. У ёй прынялі ўдзел вучоныя Акадэміі навук СССР, акадэмічных устаноў Беларусі і Украіны.

Член-карэспандэнт Акадэміі навук СССР, старшыня камісіі па каардынацыі вывучэння дыялектаў моў народаў СССР пры АН СССР Р. І. Аванесаў паведаміў:

— Вучоныя Савецкага Саюза, Польшчы, Балгарыі, Чэхаславакіі, Югаславіі і раду іншых краін працуюць над стварэннем агульнаславянскага лінгвістычнага атласа. Важным падрыхтоўчым этапам да ажыццяўлення гэтай задачы з'яўляецца складанне нацыянальных дыялектных атласаў рускай, украінскай і беларускай моў. Велізарныя тэрыторыі Расіі, мноства гавораў абумовілі выключна вялікі аб'ём рускага атласа. У цяперашні час вядзецца складанне атласаў усіх тэрыторый, на якіх рускія жывуць са старадаўніх часоў. Вучоныя вывучылі гаворкі ў пяці тысячах населеных пунктаў. Складзена да 1500 карт, якія даюць многа новых звестак па паходжанню рускай мовы, характарыстыцы старадаўніх гаворак растова-суздальскай, разанскай, наўгародскай, смаленскай і іншых зямель.

Значную работу правялі дыялектолагі Беларусі і Украіны. Закончана складанне атласа беларускай мовы. Паспяхова праходзіць у Інстытуце мовазнаўства Акадэміі навук УССР складанне першага і другога тамоў дыялекталагічнага атласа ўкраінскай мовы.

КРУЦЬ — ВЕРЦЬ

Наш калектыў вырашыў правесці культпаход у канцэрт Варонежскага народнага хору. Мне даручылі набыць білеты.

Касір акруговага Дома афіцэраў ветліва растлумачыла мне, дзе знайсці таго чалавека, які выдасць білеты ў крэдыт. Я пайшоў па ўказаным адрасу.

— Грамадзянін, — пачуў я голас за спіною, — толькі вам трэба білеты?

Перада мною стаяла жанчына, якую назваць пажылою рана, а маладою — позна. Паліто на жанчыне было старэнькае, мяшчанскага крою. Прычоска схавана пад шалікам.

— Білетаў у мяне пакуль няма, але зараз будуць, — растлумачвала яна. — Зараз зайду ў касу і атрымаю. Хвілінку пачакайце. Бачыце, у касе знаходзіцца адна жанчына, з якой я не хачу, не павінна сустракацца.

Мне патрэбны білеты, а да ўзаемных жаночых адносін справы не было. (Пазней высветлілася, што мая новая знаёмая не хацела мець сведак пры наведанні касы).

Праз хвіліну з дзвярэй выйшла тая «небяспечная» жанчына. Мая новая знаёмая прайшла ў касу і хутка вярнулася.

— Вось і ўсё,—стрымана ўсміхаючыся, сказала яна. — Толькі вы, калі ласка, не ідзіце са мной побач, а то раптам убачыць касір і ўзніме скандал.

— «Што такое?» — не разумеў я.

— Касір мяне накіравала да сваёй сяброўкі, — растлумачыла жанчына. — А я перадаю ёй заробак, таму што нам плацяць ад кошту распаўсюджаных білетаў...

— Увогуле я працую распаўсюджвальнікам у цырку, — казала жанчына далей. — Канцэрты Варонежскага хору арганізоўвае філармонія. Тут, пры філармоніі, я па сумяшчальніцтву. Нелегальна. Навар на чужое прозвішча бяру білеты.

З размовы, пакуль афармлялі распіску, я даведаўся, што маю справу з Яўгеніяй Іванаўнай Мілер, што яна не з-за любві да мастацтва, а толькі з-за жадання выкалачыць капейку праяўляе такую «ініцыятыву».

Вось яе прызнанні:

— У цырку я зарабляю нейкіх паўтары-дзве сотні. Гэта ж глупства! (?) Вось і даводзіцца працаваць нелегальна. Мінімум тры сотні трэба мець. Грошы вельмі патрэбны. Напазычала. «Запарожца» і дачу купіла. Дача маленькая — усяго толькі трыццаць шэсць квадратных метраў (!) Дзе дача? У Мелітопалі. Да мора далекавата, але абыходзімся. Тры месяцы цырк не працуе, і я гэты час знаходжуся там, на дачы. Нядрэнна. Паўднёвае сонца, яно, ведаеце, гаючыя ўласцівасці мае. І на мора езджу. Сама шафёр трэцяга класа. Разумееце, для адпачынку грошы патрэбны... Толькі вы ўжо, калі ласка, нікому мяне не выдавайце, што я там і тут працую. Наш дырэктар (яна мела на ўвазе дырэктара цырка) і так ужо гаворыць, што я вельмі многа зарабляю. Даведаецца — прагоніць... Ён ужо званіў у філармонію, але ў мяне там — сувязі... А мая машына ў цыркавым гаражы. Ведаеце: цёплы, з гарачай вадой. Цудоўна! Дзе знойдзеш такое?..

На наступны дзень мы сустрэліся з падпольнай распаўсюджвальніцай білетаў у фае цырка. Я ўжо быў палез у кішэнь, каб перадаць грошы за білеты.

— Пачакайце, пазней. Вунь ідзе Леў Мікалаевіч. Гэта распаўсюджвальнік па вашым, Ленінскім раёне.

— А вы?

— Я па Савецкім... Не думайце,— з усмешкай загаварыла да Льва Мікалаевіча жанчына, — я яму (гэта значыць мне) білеты не прадавала. Гэта мой яшчэ даваенны(!) знаёмы.

Леў Мікалаевіч мінуў нас.

— Ведаеце: у нас канкурэнцыя. Цяпер давайце...

Я выняў грошы і яны ў момант зніклі ў адной з кішэнек ёмістай сумкі, набітай рознымі білетамі...

Расстаўся я з Яўгеніяй Мілер з непрыемным пачуццём. У памяці ўсплывала цэлая галерэя ашуканых ёю, абведзеных вакол пальца людзей. Яна ўсяляк выкручваецца, хлусіць, каб выкалаціць капейку.

Я не ўпэўнены ў тым, што Мілер — выключэнне, таксама як і не магу кідаць папрокі па адрасу добрасумленных распаўсюджвальнікаў. Але, відавочна адно, у распаўсюджванні білетаў нам трэба смялей абапірацца на грамадскасць, прадстаўнікоў прафсаюзных і камсамольскіх арганізацый.

М. ЧАПРАСАЎ,
слухач Мінскай вышэйшай партыйнай школы.

УВАГА, ІДУЦЬ ЗДЫМКІ!

Блакітныя праменні пражэктараў асвяцілі Цэнтральную плошчу Мінска. На аператарскім кране рэжысёр і аператар. Чуецца каманда: «Маторі» Грыміць пошчак барабанаў. Пад гукі марша выразным крокам праходзяць стройныя рады суворaўцаў.

Гэта ідуць здымкі новага мастацкага фільма «Юныя летуценнікі», які складаецца з трох навел.

Сцэнарый першай навелы—«Салдацкае свята» напісан Г. Шкалікавым па матывах апавядання Я. Брыля «Зорка на спражцы». Фільм здымае група маладых выпускнікоў інстытута кінематаграфіі — рэжысёр В. Тураў, аператары А. Забалоцкі, Ю. Марухін. Героі навелы — дзеці. Іх ролі выконваюць Міша Чыстоў, Сяргей Скакун, Дзіма Шустэнка. У эпізодах фільма здымаецца аркестр штаба БВА і дырыжоры, заслужаныя артысты БССР Майзлер і Мартынаў.

Над другой навелай «Юльчын дзень» працуюць рэжысёр А. Грачыха, аператар І. Рамяшэўскі, мастак Б. Кавецкі.

У галоўнай ролі Дзімкі-летуценніка (кінанавела «Памылка», рэжысёр А. Ястрабаў) здымаецца хлопчык Жэня Трошчанка.

На здымку вы бачыце рабочы момант здымкаў фільма «Салдацкае свята».

Віталій ВОЛЬСКІ

У ГВІНЕІ

Пісьменнік Віталій Вольскі сёлета пабываў у Гвінеі. Пра свае першыя ўражанні аб далёкім падарожжы ён расказаў на старонках нашай газеты 12 і 16 мая.

Цяпер Віталій Вольскі працуе над кнігай, у якой больш глыбока распрацоўвае гэтую тэму. Ніжэй мы друкуем дарожныя нататкі пісьменніка пра Гвінею.

«СКУЛЬПТУРА»

Было вельмі горача. Хацелася піць.

Мы зайшлі ў бар на цэнтральнай вуліцы, недалёка ад універмага «Нафайя», селі на адкрытай верандзе і папрасілі чорнага афіцыянта ў белым касцюме прынесці нам самы лепшы напітак з тых, што ёсць у Канакры.

Ён прынёс нам па маленькай, добра знаёмай бутэльцы... нямецкага піва. Такія бутэлькі прадаюць і ў Мінску.

— Гэта ў нас самы лепшы напітак,—запэўніў афіцыянт.—Лепшага няма. Надзвычай добра праганяе смагу. Вельмі рэкамендую, месье. Усё іншае не варта ўвагі.

Афіцыянта падтрымаў наш інжынер Мікола:

— Ён гаворыць праўду. Мясцовыя фруктовыя напіткі нязважныя. Вада, на якой яны вырабляюцца, не вельмі дабраякасная. Мы заўсёды бяром піва.

Парада вопытных людзей здалася нам слушнай. І вось мы сядзім у плеценых крэслах на верандзе, п'ём халоднае піва і глядзім на вуліцу.

На супрацьлеглым баку, проста перад намі, пад шырокай паветкай з надпісам «Скульптура» прадаюцца чорныя афрыканскія бажкі, выразаныя з эбенавага дрэва, такія ж як і ў Дакары, і ў Абіджане. Яны вельмі цяжкія, гэтыя бажкі, і, на наш погляд, непрыгожыя.

Можна тут набыць і лук са стрэламі, бранзалеты са слановай косці і бісеру, і партфелі, жаночыя сумкі і паясы з кракадзілавай і змяінай скуры.

Вырабы са скуры пітона, самай буйнай змяі ў Гвінеі, карыстаюцца найбольшым попытам. Яны вельмі трывалыя.

У старыя часы пітону пакланяліся на ўсім узбярэжжы Гвінейскага заліва як богу. Жывых старых пітонаў трымалі ў спецыяльных хатах-кумірнях пад доглядам жрацоў. Пітонам маліліся, прыносілі ім ахвяры. А цяпер са скуры былога бога, бледнай, шэравата-жоўтай, з цёмным прыгожым узорам, вырабляюць розныя рэчы, у тым ліку і жаночы абутак.

ГАРАДСКІЯ САНІТАРЫ

Восем гадзін раніцы.

Сонца ў небе не свеціць, але дзень сёння спякотны, душны і парны. Гарачыя праменні, прыглушаныя вільгаццю і выпарэннямі, адчуваюцца больш, чым у ясную пагоду, якая тут бывае не часта.

Ідучы па набярэжнай з какосавымі пальмамі, я заглянуў за белую балюстраду. Унізе ляжаць гладкія, адшліфаваныя хвалямі камені. Далей цягнецца лінія невялікіх маякоў.

Уздоўж балюстрады ўсюды жалезныя лаўкі. Драўляных няма, бо яны вельмі хутка псуюцца ад вільгаці — карабацяцца і гніюць.

За балюстраду, на гладкія камені, выкідваюць рознае смецце з горада. Гэта робіцца ў разліку на тое, што хвалі ў час адліву змыюць усё непатрэбнае ў акіян. І сапраўды, атлантычныя хвалі сумленна выконваюць гэтае даручэнне. Яны змываюць смецце з прыбярэжных каменняў. Але частка адкідаў упарта вяртаецца назад з прылівам і па-ранейшаму гніе на каменнях. Тут за іх бяруцца шматлікія грыфы.

На высокіх дрэвах, на дахах дамоў, на мураваных агароджах і на самой балюстрадзе набярэжнай шчыльнымі радамі, плячо ў плячо сядзяць гэтыя сур'ёзныя змрочныя птахі. Яны рупліва падбіраюць усякія адкіды і нечыстоты на вуліцах, на дварах і сметніках.

Мяне спачатку здзіўляла і вялікая колькасць грыфаў у афрыканскіх гарадах і вёсках, і тое, што яны нікога не баяцца і трымаюць сябе вельмі ўпэўнена. На вуліцах і на базарнай плошчы грыфы ходзяць часам між людзей, як у нас галубы. Яны нібыта разумеюць сваё значэнне гарадскіх санітараў.

Двое з грыфаў павольна ходзяць па беразе, выглядаючы спажыву. Шыі ў іх выцягнуты наперад, напалову раскрытыя крылы цягаюцца па зямлі. Крылы ў іх такія вялікія і магутныя, што грыфам, здаецца, цяжка іх складваць, калі яны ходзяць.

(Заканчэнне на 4-й стар.).

На здымку: бегемоты збіраюцца на водмелях.

(З прыватных калекцый аўтара).

Справа ў тым, што ніхто з таварышаў не даваў веры, што я ствару гэты вобраз. Яны бачылі толькі тое, што мне процілаказаны ролі палюбоўнікаў. На рэпетыцыях за мною заўсёды сачылі дзесяткі акцёрскіх вачэй. У іх я чытаў:

— А ну, пабачым, што ў цябе выйдзе? Які цуд ты нам пакажаш?

І гэта не са злосці і варожасці да мяне. Не! Яны ўсе цудоўныя, добрыя людзі. Гэта акцёрскія слабасці, штампы, звычка.

— Добра іграеш адмоўныя ролі, значыць, не здолееш сыграць станоўчую. Не іграў палюбоўнікаў—дык і не бярыся за іх.

Цяпер я не звяртаю на гэта ўвагі, а тады такія адносіны скоўвалі мяне. Цяжка было не толькі жыць на сцэне, а нават сканцэнтраваць сваю ўвагу на ролі. Дома ў сябе, што хочаш, у ролі выходзіць, а прыйдзеш у тэатр — усё з рук валіцца. Што рабіць? Страчу веру ў сябе. Бачу, што і рэжысёр хвалюецца. Як жа яму не хвалявацца, калі я яшчэ нічога не паказаў. Мы даўно перайшлі ўжо на мізансцэны. Стала яшчэ цяжэй працаваць.

Аднойчы рэжысёр папрасіў мяне застацца пасля рэпетыцыі і адзін на адзін пачаў гутарку.

— Зразумейце маё становішча. Я новы чалавек у тэатры. Мяне папракаюць, што зрабіў памылку, даўшы вам гэтую ролю. Я веру і адчуваю, што вы носіце ў сабе нешта цікавае, але чамусьці баіцёся яго паказаць. Што вам перашкаджае? Пакажыце мне хоць груба, эскізна тое, што вы бачыце ў ролі, каб я мог потым абараняць і вас і сябе.

Гэтыя таварыскія словы ўсхвалявалі і падтрымалі мяне.

Я ўспомніў, як брат у дзяцінстве вучыў мяне плаваць. Вось так, мусіць, і цяпер трэба перамагчы сваю нерашучасць.

Я папрасіў рэжысёра заўтра раніцой пачаць рэпетыцыю з майго выхаду і прагнаць усю ролю, не даючы перадышкі. Мы дамовіліся і, моцна паціснуўшы адзін аднаму рукі, разышліся сябрамі. Як мала часам акцёру патрэбна! Адно-два цёплыя словы і сяброўская падтрымка.

Усю ноч не мог заснуць. Ляжу, заплюшчыўшы вочы, і ў думках праходжу ўсю ролю.

Самахвальскі паўстае ў маім уяўленні як жывы: клыпаногі, сутарлявы. Адно плячо прыўзнята ўверх, другое апушчана ўніз. Шыя выцягнутая. Рукі ў кішэнях. Ногі заплятаюцца адна за адну наскамі ў сярэдзіну. Нос задзёрты, вочы вадзяныя, цьмяныя. Убачыўшы Насцю, яны запальваюцца юрлівым агеньчыкам. Губы сохнуць ад прагі, і ён часта іх аблізвае. Шапялявіць. Сам увесь нікудышны, а ганарлівасці—як у таго індыка. Смех разбірае і ўжо не магу ляжаць. Ускокваю з пасцелі, хаджу па пакоі,—ужо не я, а сам шкаляр Самахвальскі. Усё гатова, хоць зараз выходзь на сцэну. Трэба ўсё гэта захаваць да заўтрашняй раніцы, данесці да сцэны і зафіксаваць. Толькі на досвітку заснуў, але і ў сне іграў Самахвальскага. Наогул я часта ў сне іграю свае ролі.

Раніцою бягу ў тэатр. Зашыўся ў куток, каб ні з кім не сустракацца і «не расплюскаць» свайго шкаляра. Званок. Пачынаецца сцэна Насці з Мальвінай пасля кірмашу. Здалёк сачу за імі. Мой выхад. Іду... І іду ўжо не я, а паўзе нешта нягеглае... Пра ўсё забыў на свеце. Існуюць толькі ясна вызначаныя задачы-жаданні. Так кавалак за кавалкам праводжу ўсю ролю. Нібы цяжкая гара звалілася з плеч. Ад скаванасці і следу не засталося. Мне лёгка і радасна. Нішто не перашкаджае.

Скончыў ролю і быццам прачнуўся ад нейкага цудоўнага сну. Наўкол усе смяюцца. Недаверлівасць у вачах сяброў знікла. Усе вясёлыя, прыязныя, глядзяць на мяне ласкава, падбадзёрваюць, хваляць. Рэжысёр з залы радасна крычыць:

— Веру! Ухваляю! Цяпер можаце рабіць, што хочаце. Я не буду ўмешвацца і перашкаджаць вам. Гэта больш таго, чаго я чакаў!

Рэпетыцыя скончана. Хочацца застацца аднаму. Разабрацца, што адбылося са мной: выявіць, што перашкаджала ў ролі і што зняло гэтую перашкоду. Іду ў сад, на бераг Дзвіны, сядаю на лаўку і ўчыняю сабе допыт.

Я ўжо прызвычаіўся час ад часу падводзіць вынікі працы допытам самога сябе. Гэтае практыкаванне я называю «сам сабе пракурор». Успамінаючы паступова, крок за крокам, увесь творчы працэс за пэўны адрэзак часу, я задаю сабе пытанні: «А чаму ты зрабіў так, а не інакш?»—і імкнуся дакладна, сумленна, не шкадуючы сябе, разабрацца, адказаць на іх. Калі выяўляю памылку, выпраўляю яе. У выніку гэтага допыту я часта адкрываю для сябе такія рэчы, якія вельмі дапамагаюць мне потым у далейшай творчай працы. Часта тая ці іншая роля так падабаецца, бачыш у сваім уяўленні вобраз так яскрава і з такой паўнатой, што губляешся перад ім. Баючыся, што не здолееш яго цалкам увасобіць на сцэне, нервуешся і спяшаешся хутчэй прыйсці да канчатковага выніку, мінуючы натуральны працэс стварэння вобраза. Фарсіруеш яго, і таму ён выходзіць з-пад улады.

Асноўнай жа маёй памылкай у дадзеным выпадку было тое, што я мімаволі перамясціў цэнтр сваёй увагі: галоўнай мэтай стала не стварэнне вобраза, а доказ майго права на ролю. Вось якія рэчы здараюцца з акцёрамі ў іх творчасці. Перавядзеш незнарок стрэлку свайго адчування не на той пуць, і роля пайшла пад адхон.

Усведамленне сваіх памылак знішчыла і ўсе перашкоды. Справа пайшла на лад. Перад кожнай рэпетыцыяй нанава абдумаю ўсе ўчынкі вобраза, прычыны, што іх параджаюць, усю лінію дзеяння і паводзін. Удасканальваю, шліфую, пакідаючы толькі тое, што вельмі патрэбна. Раблю ўвесь вобраз вастрэйшым, глыбейшым па зместу і больш яскравым па форме. Знаходжу і адбіраю неабходныя дэталі.

Так ад рэпетыцыі да рэпетыцыі рос і дужэў мой вобраз шкаляра Самахвальскага. Кожны раз я знаходзіў што-небудзь новае ў ім. Я давёў яго да той грані вастрыні, перайшоўшы якую, губляеш рэалістычнасць. Толькі валодаючы майстэрствам, можна дазваляць сабе такую раскошу. Я хадзіў у гэтай ролі як на лёзе нажа: не так ступіш, парэжашся. Шмат хто не згаджаўся са мной і прадракаў правал. Жыццё паказала, што не парэзаўся. Дваццаць год хаджу ў гэтай ролі як цыркавы жанглёр па напятаму дроту і ні разу не ўпаў з яго.

Калі мастак Л. Кроль, які афармляў спектакль, паказаў у першы раз мой эскіз касцюма, я быў азадачаны. Што гэта за адзенне? Фрак не фрак... з аксаміту... штаны — нейкі гольф і не гольф... Панчохі, гамашы. Нейкая недарэчнасць. Я выказаў яму свае думкі.

— Я папрашу хутчэй пашыць табе гэтую вопратку — надзень, пахадзі ў ёй, а потым пагутарым,—адказаў мастак.

Я згадзіўся з такой прапановай. Чым больш я ўглядаўся ў эскіз—тым больш ён мне пачынаў падабацца.

Чорны колер адзення адцяняе вобраз на фоне маляўнічых фарбаў усяго спектакля. Менавіта так і можа апранацца Самахвальскі. Каб адрозніцца ад усіх і пакрасавацца, ён уздзене на сябе хоць чорта. Гэтая недарэчнасць адзення вынікае з яго ўнутранага зместу. Так жа і ў наш час наражаюцца стылягі.

Я ўжо прыцэльваўся да эскізу, абжываў яго. Эскіз дапамог мне яшчэ глыбей улезці ў вобраз. Я вельмі ўдзячны мастаку Л. Кролю за гэта і за тую яскравую святочнасць, якую ён унёс у афармленне спектакля.

Набліжаўся час прэм'еры. Я быў гатовы да яе, як кажуць, ва ўсім сваім узбраенні. Што скажа глядач? Дапаможа ён мне ці расхалодзіць?

Перад прэм'ерай мы, усе ўдзельнікі спектакля, вельмі хваляваліся. Справа ў тым, што сярод калектыву былі людзі, якія не прымалі спектакля. Ішлі спрэчкі. Вось чаму так было важна апошняе слова гледача. Нарэшце ён заўсёды вырашае ўсе спрэчкі: прымае ці адхіляе твор. Ён не любіць пасрэднікаў і адвакатаў паміж сабой і спектаклем, хоць і прызвычаіўся да іх.

Улічваючы такое становішча ў тэатры, дырэкцыя не адважылася адразу паказаць спектакль шырокаму гледачу, а зрабіла закрыты прагляд. Былі запрошаны прадстаўнікі грамадскасці. Фактычна была генеральная рэпетыцыя. Мэтай яе была праверка спектакля. І грамадскасць горада ўспрыняла спектакль з захапленнем. Поспех яго быў поўны. Мой першы выхад у ролі шкаляра Самахвальскага—яго візітная картка—быў успрыняты громам апладысментаў. Я нават разгубіўся ад нечаканасці.

«Яшчэ не сказаў ніводнага слова, а яны апладзіруюць. Чаму? Ага, разумею, гэта ўразіў вонкавы выгляд, — маланкай мільганула думка. — Цяпер раскрывай паступова з усёй паўнатой сутнасць»,—загадваю я сабе і дзейнічаю з захапленнем, адчуваючы, як глядач адклікаецца на кожны мой крок, кожнае слова і дзеянне.

Так з першага выхаду ўзнік кантакт паміж гледачом і вобразам. Узнік, рос, мацнеў і пашыраўся. Акцёр разумеў гледача, а глядач акцёра. Мы не толькі разумелі, але і патхнялі адзін аднаго. Гэтым кантактам я даражу ў кожнай ролі. Без яго няма жыцця вобраза. Правалы роляў тым і абумоўлены, што ў іх не знойдзены гэты кантакт, яны не зразумелы і таму не патрэбны гледачу.

Мне здаецца, што выдатныя спектаклі адрозніваюцца ад звычайных сваёй жывучасцю: звычайныя—лёгка нараджаюцца і яшчэ лягчэй паміраюць, выдатныя ж—нараджаюцца ў цяжкасцях і доўга жывуць. Дзякуючы гэтаму яны набываюць сваю біяграфію і свой уласны лёс.

Вопыт «Несцеркі» вучыць нас змагацца за вялікае мастацтва, за ідэйную і мастацкую якасць спектакляў, за іх даўгалецце. Толькі гэта дапаможа нам, акцёрам, удасканальваць сваё майстэрства.

СВЯТА ЭСТОНСКАЙ ЛІТАРАТУРЫ

З 26 па 30 лістапада эстонскі народ адзначаў стагоддзе свайго нацыянальнага эпасу «Калевіпаэг».

У Таліне, у тэатры оперы і балета «Эстонія» адбыўся ўрачысты сход. З дакладам выступіў намеснік старшыні Савета Міністраў Эстонскай ССР А. К. Грэн. Грамадскасць сталіцы Эстоніі цёпла віталі пасланцы Беларускай, Латвійскай, Туркменскай, Літоўскай, Азербайджанскай і іншых саюзных рэспублік. З вялікай прамовай на сходзе выступіў сакратар ЦК Кампартыі Нарвегіі тав. Хоф, а таксама вядомы фінскі вучоны, прафесар універсітэта горада Хельсінкі Л. Посці. Вечар закончыўся праглядам балета Э. Капа «Калевіпаэг».

27 лістапада адкрылася навуковая сесія Акадэміі навук Эстонскай ССР, якая разгледзела праблемы народнага эпасу. Навуковыя сесіі адбыліся ў Тартускім універсітэце і ў горадзе Выру — на радзіме Фр. Р. Крэйцвальда.

Літаратурныя вечары і канцэрты, прысвечаныя стагоддзю народнага эпасу, адбыліся таксама ў народных дамах, калгасных клубах і школах Эстонскай рэспублікі.

У паэтычнай скарбніцы кожнага народа ёсць твор, якому належыць асобная роля ў гісторыі айчыннай літаратуры, з'яўленне якога становіцца вызначальнай вяхой у духоўным развіцці нацыі. Такім творам у эстонцаў па праву лічыцца бессмяротны нацыянальны эпас «Калевіпаэг», стагоддзе з часу першай публікацыі якога адзначаюць у гэтыя дні працоўныя Савецкай Эстоніі.

Апублікаванне «Калевіпаэга» (1857—1861) было найвялікшай падзеяй у культурным жыцці эстонскага народа. Агромністай была і заслуга Фрыдрыха Рэйнгольда Крэйцвальда, які сабраў і запісаў выдатны народны эпас. Імя Ф. Р. Крэйцвальда (1803—1882)— адно з самых слаўных імён, якім ганарацца ўдзячныя нашчадкі. Урач па прафесіі, асветнік-дэмакрат па светапогляду, таленавіты паэт-апавядальнік і публіцыст, вучоны-энцыклапедыст, Крэйцвальд справядліва лічыцца заснавальнікам эстонскай нацыянальнай літаратуры. Не здарма народ любоўна называў яго «бацькам песні». Творчасць Крэйцвальда па сутнасці паклала пачатак сапраўднаму развіццю эстонскай паэзіі. «Калевіпаэг» належыць да тых шэдэўраў народнай творчасці, цудоўнае харастве якіх не вяне ў стагоддзях, [illegible] хвалююць і абуджаюць найлепшыя пачуцці ў сэрцах мільёнаў.

«Калевіпаэг» — найбольш дасканалае і гарманічнае ўвасабленне народнага генія, вышэйшая праява нацыянальнага духу. Яго аўтар — самы таленавіты паэт— творыць па вышэйшых законах праўды і хараства, як пра гэта сказана ў цудоўных радках «Уступу»:

Чародей правдивых сказов,
Мудрый ткач былин узорных,
Безупречный созидатель,
Песнопенье начиная,
Горсть берёт в стране мечтаний,
Горсть другую—в доме правды,
Третью горсть—в деревне слухов.
Горсть большую в долг берёт он
Из ларей усадьбы мысли,
Чтобы речь текла красиво,
Истинно лилась, разумно,
Чистым золотом струилась.

Значэнне «Калевіпаэга» перш за ўсё ў тым, што ён выхоўваў і выхоўвае ў сэрцах многіх пакаленняў самыя высакародныя пачуцці [illegible]

О делах времён старинных,
О смелых тенях героев,
О былой красе и счастье,
О печалях стародавних!

Стваральнік манументальнага гераічнага вобраза народнага волата Калевіпаэга, сына Калева, народ выказваў несакрушальную веру ў перамогу над ворагамі, веру ў светлую будучыню, калі спадуць ланцугі няволі і запануе шчасце ў родным краі.

Іменна гэтымі якасцямі — духам патрыятызму і свабодалюбства, гарачай любоўю да роднай зямлі, непаўторным харастве[м] высокамастацкіх вобразаў, незвычайнай яркасцю паэтычных фарбаў блізкі і дарагі «Калевіпаэг» усім сумленным людзям зямнога шара. Не выпадкова «Калевіпаэг» быў першым творам эстонскай літаратуры, які ўжо ў мінулым стагоддзі, перакладзены на многія мовы, заваяваў шырокую вядомасць ва ўсім свеце

Многамільённы савецкі чытач з пачуццём глыбокай пашаны і любові разгортвае сёння адну з самых мудрых, глыбокіх і паэтычных кніг — эстонскі нацыянальны народны эпас «Калевіпаэг».

Ніл ГІЛЕВІЧ.

НА ГРАМАДСКІХ АСНОВАХ

У бабруйскім кінатэатры «Пралетарый» адкрыт на грамадскіх асновах кіналекторый па прапагандзе праграмы КПСС і іншых матэрыялаў XXII з'езда партыі. Да чытання лекцый прыцягнуты члены гарадского аддзялення таварыства па распаўсюджванню палітычных і навуковых ведаў. Кожная лекцыя суправаджаецца кінакарцінай.

Лекторыі па прапагандзе матэрыялаў з'езда створаны пры кінатэатрах «Таварыш» і «Мір», на буйных прамысловых прадпрыемствах горада.

ЖЫЦЦЁ, АДДАДЗЕНАЕ НАВУЦЫ

Сёлета па рашэнню Сусветнага Савета Міру прагрэсіўнае чалавецтва адзначае 450-гадовы юбілей Мігеля Сервета, іспанскага філасофа, урача, географа і матэматыка эпохі Адраджэння.

Мігель Сервет нарадзіўся ў 1511 г. у іспанскім гарадку Тудзела (Навара) у сям'і натарыуса. Вучыўся ў Сарагосе, а затым, з 1526 г., вывучаў права ў Тулузскім універсітэце (Францыя), дзе з захапленнем чытаў ерэтычную літаратуру. У дваццаць год Сервет ужо не лічыў сябе каталікам, хоць, праўда, і не прымыкаў ні да адной з плыней Рэфармацыі. Па светапогляду ён належаў да перадавых плыней філасофскай думкі таго часу—рацыяналізму і пантэізму.

Некаторы час Сервет працаваў сакратаром у духоўніка імператара Карла V—Хуана дэ Кінтана. Яны разам падарожнічалі ў 1529—1530 гг. па Італіі і Германіі. Але хутка малады вучоны адмовіўся ад гэтай пасады, таму што стараўся ўсімі сродкамі змагацца супраць невуцтва—гэтай спадчыны сярэдневякоўя.

У пошуках свабоды Сервет знаходзіць прытулак у Базелі. Тут ён напісаў у 1531 г. кнігу, накіраваную супраць царкоўнага дагматызму. Праз год Сервет апублікаваў яшчэ дзве кнігі. Усё гэта выклікала рэзкія нападкі на аўтара з боку нямецкіх і швейцарскіх каталікаў і пратэстантаў, а муніцыпалітэт Базеля забараніў распаўсюджванне яго твораў. Сервет быў вымушаны пад чужым імем уцячы са Швейцарыі ў Францыю.

У Парыжы Сервет стаў вучнем аднаго з самых выдатных анатамаў таго часу Іагана Гюнтэра. Хутка ён атрымлівае ступені магістра мастацтваў і доктара медыцыны. У 1537 г. Сервет апублікаваў сваю працу па тэрапіі. У ёй было шмат новага ў галіне вывучэння прыроды хвароб і сістэмы стрававання. Гэта кніга мела вельмі вялікі поспех.

1542—1552 гг. Сервет жыве на берагах Роны, займаецца лекарскай практыкай і працягвае навуковую дзейнасць. У пачатку 1553 г. ён нелегальна выдае тысячным тыражом у маленькім гарадку В'ене кнігу «Аднаўленне хрысціянства», у якой рэзка крытыкуе буйнейшых дзеячоў Рэфармацыі Кальвіна і Лютэра, абвінавачваючы іх у злоўжыванні прынцыпам аўтарытарнасці. У гэтай кнізе Сервет выклаў свае філасофскія і прыродазнаўча-навуковыя погляды і зрабіў вялікае адкрыццё, якое перавярнула ўсю фізіялогію і па сённяшні дзень захоўвае сваё значэнне ў справе пазнання чалавекам самога сябе. Ён упершыню даў дакладнае апісанне малога круга кровазвароту.

Кніга «Аднаўленне хрысціянства» выклікала шалёную злосць і нянавісць інквізітараў. 4 красавіка 1553 г. Сервет быў арыштаваны і пасаджаны ў турму. Яму ўдалося ўцячы. Ён доўга блукаў па вёсках, а потым з Францыі паехаў у Швейцарыю. У Жэневе ён зайшоў у храм, дзе гаварыў прапаведзь Кальвін. Апошні загадаў неадкладна арыштаваць Сервета і кінуць у турму.

27 кастрычніка 1553 г. інквізітары спалілі Сервета разам з яго кнігай на агні на пагорку Шампель. Перад смерцю ён яшчэ раз мужна адмовіўся адрачыся ад сваіх поглядаў і заявіў: «Я нічым не заслужыў пакарання смерцю». Цяпер на гэтым месцы, на пагорку Шампель над Жэнеўскім возерам, узвышаецца помнік іспанцу Мігелю Сервету, які аддаў жыццё за навуку і свабоду чатыры стагоддзі назад.

Міністр юстыцыі ЗША Роберт Кенедзі адвергнуў пратэст Камуністычнай партыі Злучаных Штатаў супраць яе рэгістрацыі на падставе рэакцыйнага закона Уолтэра-Макарана. [illegible] **(З газет).**

Паліцэйская дубінка на вышыні. Мал. М. ЖЫТНІЦКАГА.

ХРОНІКА КУЛЬТУРНАГА ЖЫЦЦЯ

Гэтымі днямі ў госці да студэнтаў тэатральна-мастацкага інстытута прыйшоў народны артыст СССР Ул. І. Уладзімірскі. Сустрэча з дарагім госцем вылілася ў шчырую гутарку.

Народны артыст расказаў нам пра сваё дзяцінства, мары ў юнацкія гады, пра творчы шлях і пра сваю грамадскую працу...

З самага пачатку Уладзімір Іосіфавіч завалодаў нашай увагай і нашымі сэрцамі. Чым далей працягвалася размова, тым больш і больш хацелася слухаць і ўяўляць тыя чароўныя вобразы, якія ствараў у свой час выдатны майстар сцэнічнага мастацтва.

Уладзімір Іосіфавіч расказаў, як, калі і хто стварыў Тэатр імя Янкі Купалы, як ён трапіў у трупу тэатра і стаў акцёрам.

А мы, у сваю чаргу, выказалі яму свае пачуцці, імкненні і мары; расказалі аб сваім жыцці, аб вучобе і творчых пошуках.

Колькі прыгожага ўлілося ў нашы сэрцы ад гэтай жыватворнай сустрэчы!..

Мы пазнаёміліся і пасябравалі яшчэ з адным майстрам сцэны.

Будучым акцёрам вельмі патрэбны сустрэчы і гутаркі з дзеячамі беларускай сцэны, пісьменнікамі, музыкантамі, мастакамі, ударнікамі камуністычнай працы.

А. ЧАРНОЦКІ, студэнт Беларускага тэатральна-мастацкага інстытута.

* * *

Пры слаўгарадскай раённай газеце «Калгасны шлях» створана літаратурнае аб'яднанне. Вершы, апавяданні і байкі пішуць людзі розных узростаў і прафесій. Газета друкуе літаратурныя старонкі. Папулярнасцю карыстаюцца ў чытачоў вершы і апавяданні настаўніка Івана Бадаева. З цікавымі апавяданнямі выступае Алесь Масарэнка. Часта змяшчаюцца вершы Віктара Ракава і іншых пачынаючых паэтаў.

З мэтай актывізацыі творчай дзейнасці літаратурнага аб'яднання, прыцягнення больш шырокага кола пачынаючых аўтараў рэдакцыя раённай газеты аб'явіла літаратурны конкурс на лепшае апавяданне, верш, байку, фельетон.

С. СЯМЁНАЎ.

* * *

У бібліятэцы Н-скай часці шмат кніг беларускіх пісьменнікаў і паэтаў, перакладзеных на рускую і ўкраінскую мовы. Гэта творы Янкі Купалы, Якуба Коласа, Янкі Брыля, Івана Шамякіна, Аркадзя Куляшова, Міхася Лынькова і многіх іншых пісьменнікаў і паэтаў Беларусі.

Нядаўна тут адбылася канферэнцыя чытачоў па кнізе беларускага пісьменніка Івана Шамякіна «Крыніцы», якая прайшла з вялікім поспехам.

Рыхтуецца канферэнцыя чытачоў па кнізе Петруся Броўкі «Калі зліваюцца рэкі».

Ул. УЛАСЕНКА, воін Савецкай Арміі.

Кіеў.

Разнастайная новая праграма, якую днямі пачаў паказваць калектыў артыстаў у Мінскім цырку.

Свае майстэрства паказваюць ролікабежцы Шуманскія, акрабаты-скакуны Абалонскія, артысты на пераходнай лесвіцы Старасціны, паветраная гімнастка Адаскіна, жанглёры В. і А. Кіс, складаны і цікавы нумар канатаходцаў пад кіраўніцтвам Валжанскага. На манежы выступае артыст Бірукоў.

На здымку паказан момант выступлення артыстаў Старасціных.

НАШЫ ГОСЦІ

У Беларусь на гастролі прыехаў вядомы савецкі спявак, заслужаны артыст Армянскай ССР Артур Айдзінян. Са сваёй сольнай праграмай ён выступае пад акампанемент Дзяржаўнага народнага аркестра БССР (дырыжоры — народны артыст БССР І. Жыновіч і В. Барсаў).

Папулярны савецкі артыст выконвае ў суправаджэнні аркестра арыі з рускіх і заходнееўрапейскіх опер, рамансы рускіх і савецкіх кампазітараў, а таксама неапалітанскія песні. Канцэрты Артура Айдзіняна ўжо адбыліся ў Гомелі і Мінску. Апрача таго, ён выступіць перад працоўнымі [illegible] Гродна, Бабруйска, Баранавіч.

Мінчане з цікавасцю даведаліся і аб прыездзе ў беларускую сталіцу Маскоўскага гастрольнага тэатра аперэты, які пачаў паказ сваіх спектакляў на сцэне акруговага Дома афіцэраў. У рэпертуар гэтага творчага калектыву, які амаль увесь час знаходзіцца «на калёсах», уваходзяць савецкія аперэты. Гэта — «Трэмбіта», «Пацалунак Чаніты», «Ружа вятроў», «Халопка» і, нарэшце, нядаўна пастаўленая аперэта «Пад чорнаю маскай» Л. Лядавай.

Калектыў Маскоўскага гастрольнага тэатра аперэты (галоўны рэжысёр, заслужаны артыст Таджыкскай ССР А. Храмчанка, дырыжор-канцэртмайстар Л. Ратніцкі) будзе выступаць у нашай рэспубліцы да пачатку новага года. З яго спектаклямі пазнаёмяцца не толькі мінчане, але і жыхары Гомеля, Віцебска.

(Працяг. Пачатак на 3-й стар.).

У ГВІНЕІ

Астатнія грыфы, мабыць, сытыя, сядзяць нерухома на каменнях і на суседніх дрэвах. Асабліва многа іх на плошчы, каля высокай вежы касцёла.

Адзін з грыфаў нешта знайшоў. Другі адразу кінуўся да яго, спрабуючы перахапіць. Абодва злосна і хрыпла крычаць, спрачаюцца, пагражаюць адзін аднаму, натапырыўшы пер'е і раскрыўшы моцныя, загнутыя ўніз дзюбы, але робяць гэта неяк ляніва, быццам неахвотна.

Да бойкі справа не дайшла, бо грыф-захопнік адступіўся. Падскочыўшы некалькі разоў на месцы і шумна ўзмахнуўшы крыламі, ён узняўся ў паветра, адляцеў недалёка і апусціўся на высокае сухое дрэва. Яго праціўнік спажыў тым часам сваю знаходку і па-ранейшаму ўсё ходзіць і ходзіць па каменнях, падбіраючы дробныя адкіды.

З грыфам слаборнічаюць у гэтым карысным занятку маленькія белыя чаплі. Яны падчышчаюць усё, што застаецца пасля грыфаў.

У гэтым месцы выходзяць у акіян гарадскія каналізацыйныя трубы. У час прыліву іх не відаць, яны знаходзяцца пад блакітнымі хвалямі, але ў час адліву агаляюцца, вывяргаючы ў акіян брудную і смуродную ваду.

Добра, што грыфы і чаплі спраўляюцца ў асноўным са сваёй «службай». Яны рупліва сочаць за тым, каб каменні за балюстрадай былі чыстыя.

Нас папярэдзілі, што купацца ў акіяне можна толькі ў адным месцы,—на гарадскім пляжы. У іншых месцах небяспечна. Па-першае—брудна, а па-другое—акулы, якія падплываюць блізка да берагу.

Заплаціўшы за ўваход па пяць франкаў, мы пайшлі на гарадскі пляж. Невялікі сад з рэстаранам аддзяляе яго ад набярэжнай.

НА ПЛЯЖЫ

З гвінейцаў на пляжы нікога не было.

Мы знайшлі тут толькі нашых суайчыннікаў, мілых і сімпатычных людзей—маладога армянскага інжынера з жонкай і маленькім сынам. Сям'я прыехала сюды з Масквы, калі хлопчыку было ўсяго шэсць месяцаў, а цяпер яму два гады.

Маленькі Артурчык гуляе каля самой вады, будуючы нешта з вільготнага пяску. Яму дапамагалі два чорныя хлапчукі, на пару год старэйшыя за яго.

Дзеці гулялі весела і дружна.

— Хто гэтыя чорныя хлапчукі? —спытаў я бацькоў Артурчыка, якія адпачывалі пад высокай пальмай.

— Гэта дзеці нашых суседзяў па дому,—адказаў інжынер.—Мы ўзялі іх з сабою.

Белае цела Артурчыка вылучалася на залацістым пяску між чорных цел яго гвінейскіх сяброў.

На здымку: выступае А. Айдзінян

Але гэта быў толькі знешні кантраст. Нішто не раздзяляла дзяцей, а розніцы ў колеры скуры яны і не заўважалі.

Сям'я інжынера здаволена сваёй працай і жыццём у Канакры.

Сонца схілялася ўсё ніжэй, але гарачы пясок, перамешаны з дробнымі, расціснутымі ракушкамі яшчэ не паспеў астыць і пячэ ногі.

Хутчэй у ваду!

Але вада не дае жаданай прахалоды. Занадта яна цёплая. Уражанне такое, быццам лезеш не ў Атлантычны акіян, а ў вялізную ванну.

— У гэты час вада амаль ніколі не бывае ніжэй дваццаці сямі —дваццаці шасці градусаў,—гаворыць інжынер.

Сёння дваццаць восьмае лютага!

У Мінску, напэўна, пануе мароз, дзьмуць халодныя вятры, лютуюць снежныя завеі.

У вадзе было добра відаць, як рухаюцца па пясчанаму дну малюскі, як поўзаюць крабы, як плаваюць дзіўныя, незнаёмыя рыбы.

Сонца апускалася ў акіян, і паверхня вады ператваралася ў бліскучае бронзава-залатое люстра, і чайкі, якія лятаілі над вадою ў блакітна-бэзавым небе, здаваліся таксама залатымі.

Тонкі водар невядомых кветак і раслін змешваўся з прывычнымі пахамі мора.

Пакуль я плаваў, пачаўся прыліў.

Я і не заўважыў, што адплыў значна правей, у бок ад пляжа, і апынуўся цяпер між каралавых рыфаў, схаваных пад вадой. Хваля збіла мяне з ног і кінула на адзін з рыфаў.

Востры край абадраў мне нагу. Калі я выйшаў з вады, кроў струменіла па назе даволі моцна.

Жонка інжынера дапамагла мне суняць кроў і перавязаць параненае месца.

— Прыйдзецца вам некаторы час пахадзіць з перавязкай,—сказала яна.—Раны тут, у вільготным і цёплым паветры, загойваюцца няхутка.

Я падзякаваў за дапамогу.

— Што вы, што вы,—запярэчыў інжынер.—Не дзякаваць трэба, а лаяць. Асабліва мяне. Я забыў вас папярэдзіць, што ў той бок плысці нельга. Там рыфы. У час прыліву іх не відаць. Яны пад вадой каля самой паверхні. Купацца можна толькі насупраць лініі абгароджанага пляжа.

МОГІЛКІ ПОМНІКАЎ

Недалёка ад пляжа знаходзіцца былая рэзідэнцыя французскага губернатара Гвінеі. Гэта—невялікі палац на выступе сярод прыгожага, дагледжанага саду. Перад палацам набярэжная з балюстрадай. Адсюль цудоўны від на акіян.

Каля самой балюстрады мы ўбачылі цэлую групу нейкіх помнікаў.

Адны з бронзавых статуй стаяць разам, другія ляжаць на пяску. Большасць з іх у французскай ваеннай форме.

Тонкія насы, вострыя бародкі, закручаныя вусы, кепі на галовах, эпалеты, ордэны, шаблі, лампасы на штанах і галуны на рукавах і каўнерах, усе дэталі парадных мундзіраў былі дакладна перададзены невядомымі аўтарамі скульптурных твораў.

— Што гэта за зборышча? — спыталіся мы.—З музея ці з могілак прывезлі іх сюды?

Інжынер Мікола, з якім мы сюды прыйшлі, засмяяўся.

— Гэта помнікі былым правіцелям Гвінеі, французскім губернатарам, генералам і чыноўнікам. Каланіяльныя ўлады панастаўлялі нямала такіх скульптур па ўсяму гораду, як сімвал свайго панавання. Пасля абвяшчэння незалежнасці ўсе гэтыя помнікі каланізатарам былі зняты з вуліц і плошчаў і звезены сюды, у адно месца.

Што ж, пастаялі вы на чужой, захопленай вамі зямлі і досыць. Паляжыце цяпер на звалцы!

Сярод бронзавых французскіх генералаў мы заўважылі постаць маладога гвінейца з бародкай, у шырокім адзенні, з феской на галаве і буйнымі пярсцёнкамі на пальцах. Ён сядзеў з уладарным выглядам на крэсле накшталт трона.

Гэта, напэўна, быў нейкі мясцовы князёк, які прадаў свой народ каланізатарам і служыў ім аддана. Французскія ўлады паставілі помнік і гэтаму князьку. Відаць, было гэта зроблена для мясцовага каларыту, а таксама і для таго, каб заахвоціць да вернай службы сабе і іншых, падобных яму, князькоў.

На двары палаца сядзеў стары гвінеец і ткаў на кроснах каляровую стракатую посцілку. Такія посцілкі служаць тут і дыванам, і коўдрай, і накідкай.

Драўляныя кросны рыпелі. Стары бурчаў нешта сабе пад нос.

Мы папрасілі дазволу сфатаграфаваць ткача за працай, але ён патрабаваў за гэта два з паловай долара, і мы адмовіліся ад свайго намеру.

— Служыў, відаць, пры каланіяльных уладах, — растлумачыў інжынер.—Прывык да панскіх падачак.

Мы пакінулі старога на двары былога губернатарскага палаца, сярод могілак бронзавых генералаў, і пайшлі далей.

Заўтра нам трэба ехаць углыб краіны.

У САВАНЕ

Прыгарадныя сады і плантацыі зніклі ў далечыні. Усюды толькі сухая трава і сухія жорсткія кусты.

Тут расце проса, цукровы трыснёг, слановая трава і розныя іншыя злакі. Цяпер, у сухі перыяд, жоўтая і невысокая трава саваны нагадвае пожню, а ў перыяд дажджоў яна ўзнімаецца ў вышыню на чатыры-пяць метраў.

— Слановую траву, мабыць, вельмі любяць сланы, як у нас зубры любяць зуброўку, — пажартаваў я.

— О не, месье,—запярэчыў наш праваднік Анры.—Сланы зусім не любяць слановую траву.

— Чаму ж яна мае такую назву?

— Таму, што гэтая трава расце вышэйшай за слана,—растлумачыў праваднік.—Слон можа ў ёй схавацца з галавою.

Лісты ў слановай травы вузкія і жорсткія, як у чароту, а сцяблы шырэйшыя за кукурузныя.

На даляглядзе савана знікае ў лёгкай шэраватай смузе.

Сонца свеціць заімглёна, стомлена, нібы скрозь пыльную кісяю, але гарачыня яго праменняў адчуваецца ў душным паветры вельмі моцна. У Гвінеі люты—адзін з самых гарачых месяцаў.

Мокрая кашуля-безрукаўка ліпне да спіны.

Я скінуў кашулю і сяджу ў машыне па-афрыканску, голы да пояса.

Праваднік пачаў свае тлумачэнні.

— Сухі перыяд года,—гаворыць ён,—цягнецца тут звычайна чатыры-пяць месяцаў. Па часу ён адпавядае еўрапейскай зіме. Дажджы ідуць тады, месье, калі на вашай радзіме — лета. У красавіку, самым гарачым месяцы, тэмпература ў Канакры не бывае вышэй дваццаці сямі градусаў. А ў жніўні, самым халодным, не ніжэй дваццаці чатырох. Як бачыце, месье, тэмпература паветра застаецца ў нас на працягу ўсяго года без істотных змен.

Анры змоўк і з задавальненнем глядзіць, якое ўражанне робіць на нас тое, пра што ён казаў. Яму хочацца паказаць нам Гвінею ў найлепшым святле, з усімі яе дадатнымі якасцямі.

Наш праваднік не гвінеец.

Ён—адзін з тых нямногіх французаў, якія засталіся ў незалежнай Гвінеі і не збіраюцца яе пакідаць. Юнаком Анры працаваў канторшчыкам у адным гандлёвым прадпрыемстве. Праца гэтая зусім яго не задавальняла. Ён паехаў шукаць шчасце ў Афрыку і тут праз некаторы час змяніў сваю нецікавую прафесію дробнага служачага на неспакойную, але рамантычную і прывабную для яго працу праваднікa, які знаёміць замежных падарожнікаў з прыродай і асаблівасцямі Гвінеі.

Гэта — вельмі сціплы і ветлівы чалавек невялікага росту, шчуплы і хударлявы. У ім няма ні кроплі ўгодніцтва ці ліслівасці. З выгляду нашаму праваднiку можна даць гадоў сорак пяць, не больш. Хударлявы твар яго з тонкім носам і маленькімі цёмнымі вусікамі пакрыты бледна-жоўтым загарам.

На ўсе пытанні Анры адказвае ахвотна і падрабязна, сам звяртае ўвагу на тое, што можа нас зацікавіць. Ён стараецца, каб у падарожніка засталося найбольш поўнае і ўсебаковае ўяўленне аб краіне, але ніколі не бывае навязчывым.

Сімпатычны чалавек гэты месье Анры!

Пасля невялікага прыпынку ён запрашае нас зноў прыгледзецца да асаблівасцей пейзажу.

— Мы падзяляем Гвінею на Нізкую, Сярэднюю, Лясную і Высокую,—тлумачыць Анры.—Тут у Нізкай Гвінеі, па якой мы ўсё яшчэ едзем, у прыморскай паласе з забалочанымі няроўнымі берагамі, з безліччу вузкіх і глыбокіх заліваў, буйных і дробных астравоў, пануе клімат для непрывычнага чалавека цяжкі і нездаровы. Занадта ў нас вільготна і спякотна. Ці не праўда, месье? Ваколіцы Канакры лічацца адной з самых вільготных мясцовасцей у Заходняй Афрыцы. Вы самі гэта адчуваеце. Але чым вышэй, тым лепш. У Сярэдняй Гвінеі, на ўзвышшы Фута-Джалон, растуць на плантацыях круглы год цудоўныя трускалкі. У гарах Верхняй Гвінеі збіраюцца нават санаторый будаваць.

Дарога, па якой мы едзем, паступова і непрыкметна ўзнімаецца ўгару, і з кожным кіламетрам дыхаць сапраўды становіцца лягчэй.

Паветра тут не такое парнае, як унізе, але сонца па-ранейшаму з'яўляецца даволі рэдка і свеціць не вельмі ярка. На яго нават можна глядзець без цёмных акуляраў. Яно нейкае прыпыленае. Пячэ моцна, а свеціць мала.

Для мяне гэта было нечакана, бо зусім не адпавядала шырока распаўсюджанаму ўяўленню аб Афрыцы і аб яркім афрыканскім сонцы. Тым не менш, шэраватае неба і заімглёнае сонца вельмі характэрны як для Гвінеі, так і для суседніх з ёю краін.

Чыстае яснае неба тут бывае рэдка.

ЗМЕІ

Усюды сухі, жорсткі хмызняк.

Ні шолаху, ні гуку. Ніякіх адзнак жыцця. Але гэта толькі знешняе ўражанне. Мы добра ведаем, што ў густым хмызняку хаваюцца дзікія звяры, птушкі, змеі, чарапахі, яшчаркі.

— Тут многа змей,—папярэдзіў Анры, нібы ўгадаўшы мае думкі.—І малых, і вялікіх. Многія з іх атрутныя. Ёсць і такія змеі, што не джаляць, а плююцца. Сліна ў іх атрутная. Праз паверхню скуры атрута пранікае ў кроў і выклікае смерць. Ад укусу некаторых змей чалавек можа памерці мінут праз дваццаць.

— Без медыцынскай дапамогі?

— Гэта бадай не мае значэння, бо вакцыны супраць змяінай атруты пакуль яшчэ ўсё адно няма. І медыцынскіх пунктаў вельмі мала. І працаўнікоў медыцыны не хапае.

— Значыць, многа людзей гіне ад укусаў змей?

— Даволі многа. Між іншым, афрыканцы пераносяць змяіную атруту лягчэй за еўрапейцаў і часам выжываюць, карыстаючыся дапамогай мясцовых знахараў. Тыя ведаюць нейкія лекі ад укусу змяі і самі іх выраблюць, але трымаюць у сакрэце.

(Працяг будзе).

Галоўны рэдактар Нічыпар ПАШКЕВІЧ.

Рэдакцыйная калегія: Заір АЗГУР, Аляксандр БУТАКОЎ, Кастусь ГУБАРЭВІЧ, Васіль ІВАШЫН, Аркадзь МАРЦІНОВІЧ (адказны сакратар), Пятро ПРЫХОДЗЬКА, Раман САБАЛЕНКА (намеснік галоўнага рэдактара), Мікола ТКАЧОЎ, Янка ШАРАХОЎСКІ, Іван ШАЦІЛА, Рыгор ШЫРМА.

ДАРАГІ ТАВАРЫШ!

АФАРМЛЯЮЧЫ ПАДПІСКУ НА ГАЗЕТЫ І ЧАСОПІСЫ НА 1962 ГОД, НЕ ЗАБУДЗЬСЯ ПАДПІСАЦЦА НА ГАЗЕТУ

«ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

На сваіх старонках газета ўсебакова і шырока асвятляе літаратурнае жыццё рэспублікі, друкуе апавяданні, вершы, аднаактовыя п'есы, урыўкі з вялікіх твораў беларускіх пісьменнікаў. Газета сістэматычна рэцэнзуе новыя творы пісьменнікаў, кампазітараў, мастакоў, спектаклі і фільмы.

У наступным годзе на старонках газеты будуць змяшчацца матэрыялы па актуальных творчых праблемах літаратуры і мастацтва.

Рэдакцыя мае намер шырока асвятляць пытанні грамадска-палітычнага жыцця, у прыватнасці, маральна-бытавыя праблемы, якія вынікаюць з маральнага кодэкса будаўніка камунізма, вызначанага Праграмай Камуністычнай партыі Савецкага Саюза. Мяркуецца ў мэтах дапамогі універсітэтам культуры павесці на старонках газеты шырокую гаворку пра змест іх работы, абагуліць лепшы вопыт, каб ён стаў здабыткам іншых. Як і раней, газета будзе аддаваць шмат увагі рабоце народных тэатраў, усім жанрам мастацкай самадзейнасці. Будзе таксама шырока асвятляцца практыка работы культурна-асветных устаноў рэспублікі.

На старонках газеты выступяць вядомыя пісьменнікі, кампазітары, мастакі, работнікі тэатральнага мастацтва, дзеячы культуры.

Падпісная цана.
На год — 4 руб. 20 кап.
На 6 месяцаў — 2 руб. 10 кап.
На 3 месяцы — 1 руб. 5 кап.
На месяц — 35 кап.

Падпіска на газету «Літаратура і мастацтва» прымаецца без абмежавання ў гарадскіх аддзелах «Саюздруку», у канторах і аддзяленнях сувязі, а таксама грамадскімі распаўсюджвальнікамі друку на прадпрыемствах, у навучальных і іншых установах.

«Литература и искусство» — орган Министерства культуры и правления Союза писателей БССР, Минск.

АДРАС РЭДАКЦЫІ: г. Мінск, вул. Захарава, 19. Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі—3-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 3-25-25, адказнага сакратара—3-25-25, аддзела літаратуры—3-22-04, аддзела мастацтва—3-24-62, аддзела культуры—3-20-54, выдавецтва—3-19-52, бухгалтэрыі—3-11-03.

«Літаратура і мастацтва» выходзіць два разы на тыдзень: у аўторак і пятніцу

АТ 00474

Друкарня выдавецтва «Звязда»